

Узыходжанне на «Тэлеваршыню»

(Заканчэнне. Пачатак на стар.1)

“Мы імкнуліся да стварэння такога мерапрыемства, дзеля развіцця беларускага тэлебачання. Аднак, без агульных намаганняў улады, творчых калектываў і арганізатараў, як дзяржаўных, так і камерцыйных, такое свята магло б і не адбыцца”, — адзначыў старшыня арганізацыйнага камітэта конкурсу, міністр інфармацыі РБ Уладзімір Русакевіч.

Акрамя таго, на ўрачыстай цырымоніі міністр зачытаў прывітанне кіраўніка краіны, у якім Аляксандр Лукашэнка павіншаваў удзельнікаў конкурсу і выказаў падзяку яго арганізатарам. “Тэлебачанне адыгрывае важную ролю ў грамадстве, з’яўляецца магутным сродкам інфармацыйнага ўздзеяння на чалавека, патрыятычнага выхавання маладога пакалення. Дзяржава з усёй адказнасцю ставіцца да праблем мас-медыя, дапамагае ў развіцці беларускага тэлевізійнага вясчання. Айчыннае тэлебачанне за апошні час зрабіла значны крок па ўмацаванні сваіх пазіцый не толькі ў нашай краіне, але і за яе межамі. У атмасферы здаровай канкурэнцыі дзейнічаюць пяць рэспубліканскіх тэлевізійных каналаў, у тым ліку і міжнародны спадарожнік канал “БеларусьТБ”. Правядзенне мерапрыемства такога ўзроўню — значна павышэнне ў культурным жыцці нашага грамадства. Спадзяюся, што вашы творчыя пачынанні і надалей будуць спрыяць пошуку новых талентаў у галіне беларускага тэлебачання, пашырэнню інфармацыйнай прасторы”, — паведамлялася ў пасланні.

Аднак мэтай конкурсу было не толькі вызначэнне лепшых праграм і тэлеасоб, але і садзеянне нацыянальнаму тэлебачанню, фарміраванне інфармацыйнай

прасторы рэспублікі, павышэнне прафесійнага ўзроўню тэлежурналістаў, аператараў, рэжысёраў і працаўнікоў іншых прафесій, занятых у вытворчасці тэлепраграм.

У барацьбе за “Тэлеваршыню” прымалі ўдзел не толькі рэспубліканскія каналы, але і тэлекампаніі ўсіх рэгіёнаў краіны. Да разглядавання прымаліся працы, якія трансліраваліся ў эфіры на працягу мінулага года. На суд журы было вынесена больш двухсот праграм, семдзесят з якіх ад рэгіянальных тэлекампаній. У склад кампетэнтнага журы на чале з мастацкім кіраўніком Тэатра кінаакцёра Аляксандрам Яфрэмавым увайшлі намеснік міністра інфармацыі РБ Сяргей Булацкі, народны артыст СССР Расціслаў Янкоўскі, галоўны рэдактар газеты “Звязда” Уладзімір Наркевіч і іншыя дзеячы культуры, інфармацыі і тэлекамунікацыі. Амаль два месяцы яны разглядалі конкурсныя працы. У выніку былі названы імёны лепшых майстроў тэлевізійнай журналістыкі ў 22-х намінацыях: 13 лепшых тэлепраектаў і 9 тэлеасоб.

Валі цырымонію ўзнагароды 22 пары, прычым не толькі вядучыя тэлеканалы. На сцэну выйшлі прафесіяналы розных галін дзейнасці ў залежнасці ад спецыфікі адзначанай праграмы. Акрамя таго, было прадстаўлена некалькі музычных віншаванняў і спецыяльна падрыхтаваных да гэтага дня нумароў. Паводле слоў Аляксандра Яфрэмава, узровень беларускага тэлебачання за апошнія гады значна палепшыўся, а з’яўленне такога конкурсу, як “Тэлеваршыня”, яшчэ раз дало магчымасць пераканацца ў тым, што тэлебачанне на Беларусі ствараецца высокапрафесійнымі людзьмі. Таму невыпадкова, што асноўная барацьба на сцэне Палаца Рэспублікі разгарнулася паміж буйнейшымі беларускімі каналамі — АНТ, БТ, “Лад” і СТБ. Менавіта яны прэтэндавалі на месца лідэра ў большасці намінацый “Тэлеваршыні”. У выніку АНТ атрымала дзевяць статуэтак, БТ — сем, “Лад” — тры, а СТБ — дзве.

Лепшай інфармацыйнай праграмай прызнана “Панарама” (БТ), а лепшым вядучым інфармацыйнай праграмы стаў

Аляксандр Аверкаў (АНТ). Паводле вынікаў конкурсу, папулярны ва ўсіх тэлегледачоў аказаўся КВЗ (канал БТ). Ён з’яўляецца лепшай забаўляльнай праграмай. А лепшай публіцыстычнай перадачай стала “Вакол планеты” (БТ). “Кінаверсты” Першага нацыянальнага тэлеканала атрымалі ўзнагароду ў намінацыі “Лепшая сацыяльна-культурная праграма”. Лепшым навукова-пазнавальным праектам названа “Залатое сячэнне” тэлеканала “Лад”. А перадача агульнанацыянальнага тэлебачання “Шляхі і песні далёкай вайны” атрымала статуэтку як лідэр музычных праграм. Лепшай дзіцячай праграмай і адпаведна лепшай вядучай названа Соня Багавец (перадача “Не пазяхай!” тэлеканала “Лад”). Статуэтку за лепшы тэлевізійны дызайн свайго канала заслужана аддалена АНТ. Лепшым сцэнарыстам названы Рыгор Кісель. Гран-пры за тэлевізійны праект за службу яго дакументальны фільм “Найноўшая гісторыя”. Сярод рэгіянальных каналаў адну бронзавую “Тэлеваршыню” атрымаў толькі аршанскі тэлеканал “Скіф” за маладзёжную праграму.

“Яшчэ некалькі гадоў таму, калі ў нас быў толькі адзін канал, а тэлевізійнае поле заставалася дастаткова вузкім, мы не мелі

такой магчымасці, як сёння: зрабіць выбар і ўзнагародзіць вартых”, — выказаў меркаванне галоўны рэдактар газеты “Савецкая Беларусь” Павел Якубовіч.

Аляксандр Яфрэмаў таксама пераканаў у тым, што на Беларусі ёсць якасныя грамадска-палітычныя, сацыяльна-духоўныя і асветніцкія праграмы. “Недахопам тэлебачання з’яўляецца недастатковая колькасць праграм забаўляльнага характару, а таксама адсутнасць вытворчасці мастацкіх стужак і тэлесерыялаў, якія так запатрабаваны глядачом”, — заявіў Аляксандр Васільевіч.

Для публікі ўручэнне тэлеўзнагароды — гэта перш за ўсё свята, галоўнае прызначэнне якога: не быць нудным. А нашым калегам у тэлевізійнай журналістыцы, якія атрымалі заповітныя статуэткі, хочацца пажадаць, каб натхненне з грамадскім прызнаннем спрыяла ім на шляху заваявання новых творчых вяршынь. “Я вельмі ўдзячны пераможцам конкурсу, колькі яны сёння — нашы тэлевізійныя героі, на якіх варта ўсім раўняцца”, — падкрэсліў міністр інфармацыі РБ Уладзімір Русакевіч.

Марыя ЦЯРЭПЧАНКА
Фота Канстанціна ДРОБАВА

Як малітва...

Першай ластаўкай, якая абвясціла пачатак Гола культуры Расійскай Федэрацыі ў нашай краіне, сталася унікальная выстаўка ў Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі. Яна прадставіла праваслаўныя абразы XVI-XVIII стст. з калекцыі Яраслаўскага мастацкага музея, у якіх адлюстравалася самабытнасць тамтэйшай школы іканапісу і тэндэнцыі яе развіцця.

Гэтую экспазіцыю, зладжаную на аснове пагаднення аб су-

працоўніцтва двух мастацкіх музеяў, прымеркавалі да 70-годдзя мітрапаліта Мінскага і Слуцкага Патрыяршага Экзарха Усяе Беларусі Філарэта, якога са старажытным прывольжым горадам звязваюць карані радаводу і чыіх набожных продкаў — Вахрамеевых — шануюць у Яраслаўлі. Яе адкрыццё прайшло надзвычай урачыста, пад малітоўны спеў хору, у прысутнасці шматлікіх гасцей, афіцыйных асоб, у тым ліку замежных дыпламатаў. Уладыка

пакінуў уласны подпіс на паштовых блоках з трох новых марак, на якіх адлюстраваныя работы сучасных беларускіх іканапісцаў (сумесны праект Міністэрства сувязі ды інфарматызацыі, Беларускага Экзархата, Нацыянальнага мастацкага музея РБ).

Побач з унікальнай выстаўкай расійскіх гасцей размясцілася экспазіцыя беларускага іканапісу нашага стагоддзя і адроджанага золаташвейнага мастацтва (узоры сучаснага царкоўнага адзення). Адначасова ў музеі працуе адкрытая нядаўна выстаўка, прысвечаная нашым уратаваным старадаўнім каштоўнасцям і іх захавальнікам: прадстаўлены сапраўдныя рарытэты беларускага праваслаўнага і касцельнага іканапісу, узоры храмавай разной скульптуры мінулых стагоддзяў.

А яшчэ ў дзівоснай атмасферы трох па-хрысціянску роднасных, але ўсё ж такіх своеадметных, розных выставак гучаць харавыя спевы. Канцэрты харавой духоўнай музыкі адбываюцца ў музеі кожную пятніцу, а шостаў гадзіне вечара.

С.Б.
Фота К.Дробава

Анжэліка Агурбаш, якая будзе прадстаўляць Беларусь на конкурсе песень “Еўрабачанне-2005”, і яе муж, прадзюсер Мікалай Агурбаш робяць усё дзеля жаданай перамогі. Штодзённы друк піша пра пераставленне іміджу спявачкі. Маўляў, трэба пасвятліць валасы, бо нямажна, каб славянскую краіну прадстаўляла брунетка, ды і строі для сцэнічнай каманды мусяць адпавядаць модзе “Еўрабачання”, таму варта падстра-

Восьмы нумар Анжэлікі

хавацца і зрабіць заказ тром дызайнерам: ізраільскаму, італьянскаму, расійскаму. І песня прыдбана ўжо новая, ад паспяховых грэчаскіх аўтараў: “Love me tonight”. І т.зв. промо-тур арганізуюцца з размахам: Вялікабрытанія ўжо была, наперадзе краіны Прыбалтыкі, Грэцыя, Балгарыя, Сербія... Гастролі працягнуцца да мая і “да Кіева давядуць”.

Як адзначалася на нядаўняй прэс-канферэнцыі, у Кіеве, дзе пабывала беларуская дэлегацыя пад кіраўніцтвам намесніка старшыні Белтэлерадыі Аляксандра Мартыненкі, прыхільна ставяцца да нашай канкурсанткі, якой выпала выступаць у паўфінале восьмай. Сёлетні конкурс “Еўрабачанне” пройдзе пад дэвізам “Абуджэнне”, што будучы сімвалізаваць з’яўленне і блакітны колеры ды папараць-кветка. Удзельнічаюць прадстаўнікі 39 краін. Конкурсны паўфінал (з трансляцыяй у тэлеэфіры) адбудзецца 19-га, фінал — 21 мая.

Я.КАРЛІМА

Японскае кіно

Напрыканцы сакавіка ў Мінску адбыўся фестываль японскага кіно. Праходзіў ён у сталічным кінатэатры "Перамога". На фестывалі дэманстраваліся пяць стужак: "Кветка пад ветрам" (рэжысёр: Сіндзі Самаі), "Польмя" (рэж.: Кон Ісікава), "Waterboys" (рэж.: Сінобу Ягуші), а таксама "Харызма" (рэж.: Кіёсі Курасава) і "Загнаны воўк" (рэж.: Ясудза Масумура).

Увагу прыцягвае кінастужка "Кветка пад ветрам", дзе, акрамя галоўных характараў, асаблівым "героем" выступае унікальная японская прырода. На востраве Хакайда ў самым пачатку вясны можна назіраць цудоўную з'яву, калі прывідная снежная дымка (кадзахана — "кветкі пад ветрам") падымасца ў паветра і вісіць над гарамі ў абсалютнай цішы, зіхаця і пераліваючыся ў сонечных промнях.

Не менш цікавая і стужка "Польмя", якая знята па матывах знакамітага рамана Юкіё Місімы "Залаты храм" і лічыцца класікай японскага кінематографа. Адметны, яскрава напісаны Місімам партэ-эт чалавека, якога загналі ў кут, але які не жадае здавацца. Ціхі, сціплы маладзён прыязджае ў пасляваенны разбураны Кіёта, каб стаць манахам у вядомым "залатым храме" — Кінкакудзі. Але сапраўдная прастата душы не дае яму пазбегнуць нават у храме броду і хлусні акаляючага свету. У знак адчайнага прызыву да Сапраўднага Ачышчэння ён рашыўся на адчайны ўчынак...

В.К.

Фота забяспечана аўтарам

Пад такой сімвалічнай назвай-заклікам адкрылася выстава малюнкаў, прысвечаная экалагічнай тэматыцы. Зусім юная мастачка, навучэнка 19-й школы г. Мінска, мяркуючы па працах таленавітага творца Ірына Новікава, неаб'якава да самых хваляючых тэм жыцця. За невялікі тэрмін у Іры адбылося звыш 10-ці выстаў, сярод іх: "Экалогія і чалавек", "Чорная быль", "Мая душа, як ястраб дзікі", "Паўночныя краіны" і шмат іншых.

На гэты раз увазе наведвальнікаў прадстаўлены выявы розных жывёл, якія знаходзяцца, па меркаванні аўтара пад пагрозай знікнення. Невыпадковасцю стала і тое, што экспазіцыя работ Ірыны Новіка-

«Іх трэба выратаваць!»

вай адкрылася менавіта ў Педагагічным універсітэце імя М.Танка. Як патлумачыў дэкан факультэта прыродазнаўчых навук Марат Ясавееў, Ірыны працы выклікаюць вялікую цікавасць, прадстаўляюць пераважны інтарэс. "Не толькі студэнты заалягічных спецыяльнасцей, але і іншых таксама маюць магчымасць атрымаць эстэтычнае задавальненне ад прагляду Ірыніных работ. Мы спадзяёмся, што экспазіцыя будзе карыснай і ў межах ідэалагічна-выхаваўчай працы з моладдзю па ахове нашых жывёл!" — зазначыў выступаюца.

У творчых планах мастачкі адкрышце

выставы, прысвечанай 60-годдзю Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне.

Будзем чакаць! Пспехаў!

Святлана КАНАНОВІЧ
Фота К. Дробава

АНОНС

Дзве падзеі ў адзін вечар

2 красавіка ў Нацыянальным акадэмічным драматычным тэатры імя М.Горкага — дзве падзеі: прэм'ера камедыі "Дзядзечкаў сон" паводле Ф.Дастаеўскага ў рэжысуры М.Абрамава і бенефіс народнай артысткі Беларусі Вольгі Клебановіч — выканаўцы галоўнай ролі Мар'і Аляксандраўны.

С.Б.

Скарбніца — 2005

У мастацкай галерэі Мінскага абласнога цэнтры народнай творчасці напрыканцы сакавіка прайшла выстаўка "Скарбніца 2005". Яна азнаёміла наведвальнікаў з вырабамі, якія былі распрацаваны і выраблены спецыялістамі Навукова-вытворчага унітарнага прадпрыемства "Скарбніца".

Сваю гісторыю "Скарбніца" вядзе ад Навукова-даследчай мастацкай эксперыментальнай лабараторыі, якая была ўтворана ў 1976 годзе. Шмат гадоў мастакамі і мастацтвазнаўцамі прадпрыемства вялася экспедыцыйная і навуковая работа па зборы і апрацоўцы этнаграфічных матэрыялаў. Амаль за 30 год працы былі сфарміраваны ўнікальныя метадычныя фонды ў выглядзе фотаздымкаў, слайдаў, апісанняў, якія ствараюць той фундамент, на якім праводзяцца распрацоўкі новых сучасных вырабаў.

На сёння "Скарбніца" з'яўляецца адзіным у Беларусі прадпрыемствам, на якім на аснове рэканструкцыі традыцыйных ручных народных тэхналогій і вырабаў распрацоўваюцца сучасныя рэчы дэкаратыўна-ўжыткавага характару.

Асноўны напрамак работы

"Скарбніцы" — рэканструкцыя і стварэнне традыцыйных народных касцюмаў, распрацоўка і выраб сцэнічных касцюмаў для фальклорных і танцавальных ансамбляў, ручное ткацтва і вытворчасць рэчаў з саломкі, керамічныя вырабы, роспіс па шкле, тканіне і дрэве.

Захоўваючы стылістычныя і тэхналагічныя рысы традыцыйнага беларускага народнага мастацтва, вырабы мастакоў і майстроў "Скарбніцы" сучасныя, так як нясуць у сабе акрамя шматвяковых народных традыцый унікальны почырк і індывідуальнасць аўтараў, якія іх стварылі.

Распрацоўкі мастакоў прадпрыемства на працягу апошніх дзесяцігоддзяў аказвалі значны ўплыў на фарміраванне стылю сучаснага беларускага дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва. Асабліва яскрава гэта вызначана ў такіх жанрах, як саломаліценне і аплікацыя саломкай, роспіс па шкле і дрэве, а таксама ткацтва.

На выстаўцы прадстаўляліся аўтарскія работы цэлай плеяды мастакоў, якія працавалі ў "Скарбніцы" з моманту яе заснавання, і тых, хто сёння працягвае гэтую працу. З ранейшых мастакоў прываблівалі ра-

боты, выкананыя ў тэхніцы аплікацыі саломкай, Людмілы Валеевай, Лідзіі Малахавай і Тацыяны Новікавай. Больш як дваццаць гадоў працуе ў "Скарбніцы" Ларыса Зайцава. Новае гучанне ў яскравых, падзіячых адкрытых вобразях і фарбах набывае пад яе пэндзлем роспіс па шкле. Вобразы і сюжэты, якія яна прыдумвае і распрацоўвае, здзіўляюць поліфаніяй фарбаў, разнастайнасцю характараў і эмоцый. Роспіс па шкле не адзіны накірунак, у якім працуе мастачка, на выстаўцы прадстаўляліся выкананыя ёю распісныя драўляныя кufры, дэкаратыўныя пано.

Уражвала разнастайнасцю форм і дэкаратыўных прыёмаў калекцыя саламянай скульптуры, распрацаваная вядучым мастаком прадпрыемства Любоўю Селівончык. Новае, сучаснае гучанне набылі рэчы, выкананыя мастакамі і майстрамі аддзела ручнога ткацтва, якімі з моманту заснавання "Скарбніцы" кіруе Людміла Палабед.

Неаднойчы радавалі вока глядачоў сваімі касцюмамі такія ансамблі і калектывы, як "Неруш", Дзяржаўны ансамбль танца, "Званочкі", "Бяседа" і многія іншыя. А распрацоўкай

калекцый сцэнічных касцюмаў як для калектываў, так і для індывідуальных выканаўцаў займаюцца мастакі Ірына Шуберт і Алена Галіеўская.

Пастаянным клопам спецыялістаў "Скарбніцы" з'яўляецца перадача вопыту маладым мастакам і майстрам. Кацярына Палабед брала ўдзел у выстаўцы са сваімі новымі распрацоўкамі — калекцый і маладзёжнай вопраткі, у якой у сучасных па крою вырабах знайшлі прымяненне і надалі ёй своеасаблівы нацыянальны каларыт элементы, выкананыя ў тэхніцы ручнога ткацтва.

Калекцыю керамікі выстаўляў Канстанцін Цігоў. Тканія дэкаратыўныя паясы і пано для сучасных інтэр'ераў распрацаваны мастачкай Тамарай Карэлкінай. Унікальная тэхніка падвойнага ткацтва, якая рэдка сустракаецца ў работах сучасных мастакоў, лапамагла знайсці сваю аўтарскую вобразную мову маладой творцы Вользе Аднаконнай. Усяго ж на выстаўцы было прадстаўлена больш як 200 вырабаў дваццаці аднаго аўтара, а таксама эскізы і метадычныя распрацоўкі са збораў метадычнага фонду "Скарбніцы".

В.К.

АБСЯГІ

МАГІЛЁЎШЧЫНА

Незвычайная выстаўка

У гарадской выставачнай зале па вуліцы Болдзіна праходзіць выстаўка керамічных работ. Арганізавана яна грамадскім аб'яднаннем "Кола сяброў" і гаспадарамі выставачнай залы — супрацоўнікамі гарадскога цэнтры культуры і адпачынку. У экспазіцыі яе прадстаўлены работы магіляўчанаў Кацярыны Новікавай і Наталлі Русіян, а таксама мастака з Оршы Андрэя Савельева.

Будысцкая тэматыка работ Кацярыны Новікавай пад таямнічай назвай "Танец на пяску", музычныя керамічныя "Песні Зямлі" Наталлі Русіян не пакідаюць раўнадушнымі ўсіх, хто прыходзіць на выстаўку. Да слова сказаць, гэта экспазіцыя насамрэч заварожвае, бо адлюстроўвае нехарактэрнае для Магілёва мастацтва.

У Магілёве,

а затым і ў Гомелі

Цікаўнасць у магіляўчан выклікала выстаўка работ трох нямецкіх мастакоў Бернарда Шульца, Фрэда Цілера і Эмілія Шумахера, наладжаная пры дапамозе інстытута міжнародных сувязяў Штутгарта. Адкрылася яна ў абласным мастацкім музеі імя Паўла Масленнікава.

Экспазіцыю яе складаюць 56 работ гэтых мастакоў — алоўкавыя малюнкi, акварэлі, калажы. Асноўная інтрыга заключаецца ў тым, што Бернард Шульц, Фрэд Цілер і Эміль Шумахер з'явіліся заснавальнікамі новага абстрактнага мастацтва Германіі пасля Другой сусветнай вайны: нямецкага інфармелю. Неўзабаве гэтыя работы пабачаць і гамельчане.

Ніхто не забыты, нішто не забыта

Не так даўно ў Магілёўскім дзяржаўным універсітэце імя А.Куляшова адбылася прэзентацыя дакументальнага фільма рэжысёра Юрыя Гарулёва "Выпуск на кануне войны". Шчыmlівая па гучанні стужка прысвечана выхаванцам тадышняга Педагагічнага інстытута, якія ў складзе Першага камуністычнага батальёна загінулі гарачым летам сорок першага ў абарончым баі каля Чавускай вёскі Благавічы, стрымліваючы рух фашыстаў на ўсход.

Дваццаціхвілінная стужка — гэта не толькі сухая хроніка ваенных падзей тых дзён. Аўтар фільма ўдала выкарыстоўвае архіўныя дакументы, звяртаецца да ўспамінаў сведкаў. Варта заўважыць, што рэжысёр "Выпуска на кануне войны" не выпадкова абраў гэту тэму. Яго маці і бацька — выпускнікі Магілёўскага педінстытута 1941 года.

3 удзелам імянініка

Грамадскасць Магілёва адзначыла 80-годдзе старэйшага артыста мясцовага яўрэйскага аматарскага тэатра "Шалом" Зміцера Зелікава. З гэтага нагоды ў Магілёўскім гарадскім цэнтры культуры і адпачынку прайшла праграма "Бенефіс, бенефіс, бенефіс...", да арганізацыі якой спрычыніліся і сябры Магілёўскай яўрэйскай абшчыны ды грамадскага аб'яднання "Хэсэд Барух". Спецыяльна да юбілею артыста была прымеркавана прэм'ера спектакля "Буйны выйгрыш" па п'есе Шалом-Алейхема. У пастаноўцы заняты і сам юбіляр.

Зміцер нарадзіўся ў сям'і, ў якой выхоўвалася восем дзяцей. Але выжылі толькі двое: ён ды яго дзевяцігадовая сястрычка. Іх выратавала беларуская жанчына. Астатнія браты і сёстры Зміцера загінулі ў гета.

З Зелікаў працаваў токарам, электра-зваршчыкам. Потым закончыў тэатральную студыю, бо адчуў, што творчасць — адзінае ягонае прызначэнне. Да выхаду на заслужаны адпачынак працаваў у дамах адпачынку і санаторыях. Шмат сіл аддае адраджэнню яўрэйскай культуры.

Тэатр "Шалом", у якім З. Зелікаў выконвае вядучыя ролі, наведваецца ў абласныя цэнтры і буйныя гарады Беларусі.

Міхась БОЛІНСКІ

У памяці — свае сцяжынкі...

Гэта далёка не так, што мы ўсё ведаем пра вайну. Я, здаецца, таксама старанна вучыла гісторыю тых падзей па школьных падручніках, мы з класам хадзілі ў музеі, а ў дні дзяржаўных святаў віншавалі ветэранаў: прывітальнымі лістамі, кветкамі... На жаль, гэта было для нас усяго толькі абавязкам, чарговым даручэннем класнага кіраўніка. Калі і здараліся сустрэчы з былымі франтавікамі, партызанамі, дык праходзілі яны паводле нейкага даўно прыдуманнага раскладу. І ці даходзілі іх расповеды да нашых юных сэрцаў?!

І толькі зусім нядаўна лёс падараваў мне незвычайную сустрэчу, пасля якой я па-іншаму пачала ўспрымаць тыя, цяпер ужо далёкія падзеі, па-іншаму пачала разумець само слова "вайна". І вось гэтыя радкі, што аднойчы запомніліся:

*Есть у каждого слова
своя музыкальная форма.
Я не знаю войны,
Но, по-моему, слово "война",
Это как у Бетховена,
Помните, минное forte,
И глухая,
на восемь октав тишина...*

"Трачка, я ж тады была зусім маладзенькая, дзяўчо горкае, дый толькі!.. — гаварыла Таіса Шомадзі, былы санінструктар аднаго з кавалерыйскіх палкоў часоў Вялікай Айчыннай вайны. — Спачатку здавалася, што і да каня не падыду, не возьмуся за стромкі, але ж вайна ўсяму навучыла: адвазе, бяспрашнаму пераадоленню самых розных нягод. А што такое дзяўчаты на вайне?! Трэба ж было і прыбрацца, і памыцца (дзе снегам, дзе ў лужыне ці пад дажджом...). Але, шчыра скажу: ні разу, за ўсе гады вайны ў мяне нават думкі не было пра тое, каб апынуцца дома, у цяпле пераначаваць. Мы прагнулі абараняць сваю Радзіму, помсціць ворагу.

Так нас камсамол выхаваў..."

Самым цяжкім і страшным быў для яе бой пад Бяседкамі на беларускім Палессі. Яна сядзела ў акапе, чакаючы загаду камандзіра палка, калі нечакана нашы войскі пачалі адступаць. Трэба было тэрмінова пакідаць пазіцыі. А стаяла зіма, сцены траншэі пакрыліся ледзяною коркай, Таіса Андрэўна ніяк не магла выкараскацца. Хвіліна, другая — і апынулася б у палоне!.. Да гэтага часу не ведае, адкуль узяліся тыя сілы. Яна, атэістка, у адчай звярнулася да Бога: "Ці выратуй, ці дай смерць тут, толькі не палон!.."

Праз многа гадоў пасля вайны Таіса Андрэўна пабывала на тым полі бою. Яно сустрэла надзвычай прыгожым квяцістым дываном незабудак!.. Жанчына без слёз, — так любіла называць сябе Таіса Андрэўна, — плакала, не хаваючы іх.

Як ні дзіўна, менавіта на вайне яна сустрэла сваё каханне. Віктар Шомадзі тады быў камандзірам кавалерыйскага палка, дарэчы, адным з самых маладых на той час. Яны разам прайшлі дарогамі вайны да самай Перамогі, распісаліся на адной з калон рэйхстага: "Ад Сталінграда да Берліна. Віктар", "Ад Масквы да Берліна. Таіса."

Я слухала Таісу Андрэўну і Віктара Эрнставіча, бачыла іх вочы, і многае, чаго не разумела раней, адкрывалася мне шквалам незвычайных перажыванняў, выклікала самыя глыбокія пачуцці і хваляванні. Здаецца, я толькі цяпер пачынаю разумець, што такое вайна?..

Зноў сустрэча, зноў лёс чалавека. У многае, пра што раскажыць яшчэ адзін суразмоўца — Дзмітрый Іванов, нават і паверыць цяжка! Няўжо такое можна было перажыць?! У партызанскі атрад ён трапіў 12-гадовым хлопчуком. І ўжо тады прагнуў стаць героем. Памятае, як пасля першага бою нашых войскаў з фашыстамі, на полі (лячыгуначнай станцыі, дзе ён жыў), засталася шмат зброі. Разам са сваімі аднагодкамі Ігарам Кошалем, Дзімам Нішчыкам, Валодзем Касарэўскім яны назбіралі вінтовак, снарадаў, гранат, патронаў — атрымаўся цэлы арсенал! Яго і перадалі ў партызанскую групу "Сталінская пяцёрка". Пазней Дзмітрый Аляксе-

вевіч ваяваў на знакамітым возеры Палік. 18 дзён і начэй трымалі блакаду. Байцоў ад голаду ратавалі балоты. Там расло шмат асакі, ёю і харчаваліся. Шмат людзей загінула там і падчас прарыву.

Дзмітрый Аляксеевіч з болей і распаччу раскажыць пра тое, як не вярнулася з бою Ірына Сталярова. У атрадзе яны неяк адразу пасябравалі. Паабяцалі адно аднаму: скончыцца вайна, пойдучы вучыцца разам, ніколі не расстануцца. Але ж Іра... пайшла ў невядомасць. Дзмітрый Аляксеевіч шукаў яе і тады, і пасля вайны, ды так і не знайшоў...

І гэтыя, і іншыя сустрэчы, на якіх мне выпала прысутнічаць апошнім часам, арганізавала Валянціна Стэльмах, спецыяльны карэспандэнт Беларускага радыё. На Першым нацыянальным канале яна вядзе цыкл перадач "У памяці — свае сцяжынкі" з творчага праекта "Нашай агульнай Перамозе — 60". Колькі пытанняў да яе.

І.Г.: — Валянціна Васільеўна, цікаvasць да тэмы Вялікай Айчыннай вайны ў юбілейны год зразумелая. Да яе звярнуліся ўсе сродкі масавай інфармацыі, не выключэнне і «ЛіМ». А што цікавага і значнага зроблена вамі на радыёхвалі?

В.С.: — Мне па душы гаварыць пра вайну не ўвогуле, а праз лёсы людзей, якія прайшлі ўсе гэтыя пакуты, былі сведкамі як гераічных яе старонак, так і трагічных. Гэтым прынцыпам кіраваліся мы, калі рыхтавалі радыёмомент Мінск — Масква "Аднапалчане". Ідэя належыць маскоўскаму каментатару Ігару Зорыну. Праведзены дзве такія сустрэчы на хвалях Беларускага радыё і "Радыо Росіі". У студыі была такая цёплая і шчырая атмасфера, нібыта ветэраны сабраліся недзе ля кастра, ці ля партызанскіх зямлянак, ці ў іншых памятных мясцінах, звязаных з мінулай вайной. Яны не толькі ўспаміналі мінулае: была магчымасць і зацягнуць франтавую песню, і перадаць прывітанне сваім аднапалчанам у іншыя гарады былога Саюза, выказацца вершаванымі радкамі.

Перад мікрафонам збіраліся знакамітыя ветэраны: Фёдар Ільч Бабкоў, удзельнік гістарычных парадаў у Маскве 7 лістапада 1941 і параду Перамогі 45-га, Ігнат Пятровіч Ан-

тонаў — ветэран знакамітага тацыйскага танкавага корпуса, Аляксей Дзмітрыевіч Белогорцаў — былы камісар партызанскага атрада "За Родину", Вольга Васільеўна Казлова — дацэнт БДУ, дачка вядомага дзяржаўнага дзеяча, аднаго з кіраўнікоў партызанскага руху, Героя Савецкага Саюза Васіля Іванавіча Казлова, і многія іншыя.

Радыёмомент "Аднапалчане" выклікаў шмат водгукаў і падзяк ад слухачоў.

Мяне вельмі ўразіў ліст ад Святланы Смольскай з Барысава, у якім наша слухачка раскажыла пра лёс сваёй маці. Яна загінула ў Слуцкім канцлагеры ў 1943 годзе, маладая, прыгожая, настаўніца гісторыі. Ёй было 26 гадоў. Святлана Паўлаўна дагэтуль не можа пагадзіцца з тым, што яе жыццё з маленства прайшло без мамы, якую так несправядліва забрала вайна. Гэтая споведзь душы прагучыць у адной з чарговых выпускаў праграмы "У памяці — свае сцяжынкі".

І.Г.: — Наколькі я ведаю, да вас на радыё звярнуліся журналісты з Кіева, з прапановай накіраваць сумеснага творчага праекта, прысвечанага 60-годдзю Вялікай Перамогі...

В.С.: — Так. У рамках супрацоўніцтва краін Садружнасці Незалежных Дзяржаў па падрыхтоўцы і правядзенні юбілейных святкаванняў нашы кіеўскія калегі выступілі з ініцыятывай правесці серыю праграм "Яны вызвалі Беларусь". Мы з задавальненнем падтрымалі гэтую прапанову. Цяпер па аўторках у 15.15 і ў 22.05 гэтыя выпускі гучаць на Беларускам радыё, а пазней іх пачуюць у Кіеве і Севастопалі, Ілхаградзе і Астане, у вялікіх гарадах і маленькіх вёсках краін-удзельніц СНД.

І.Г.: — На вашу думку, Валянціна Васільеўна: як цяпер трэба гаварыць пра вайну?

В.С.: — Як і заўсёды — праўдзіва, шчыра. Старацца адкрываць новыя, невядомыя старонкі. У кожнай сям'і, мне здаецца, ёсць неацэнныя хатнія архівы, там шмат рэліквій: франтавых пісьмаў, узнагарод... Пра гэта таксама трэба раскажыць, ладзіць сустрэчы з нашчадкамі ветэранаў-франтавікоў, партызан, падпольшчыкаў. Тэма гэта невычарпальная!.. Пра вайну трэба гаварыць не толькі ў юбілейны год. Каб ніколі тыя жахі не паўтарыліся на нашай зямлі.

Згадзіцеся, не проста разважаць пра вайну, калі ты не бачыў яе, не сядзеў у акапах і зямлянках, не чуў жудасных выбухаў, крыкаў дзяцей. Не ведаю нават, ці змагла б я так самаахварна змагацца з ворагам, як гэта рабілі мае продкі. Зусім маладыя гінулі яны на франтах, дзеля таго, каб жылі мы. Гэта вялікі подзвіг — Перамога! І я лічу, што ўсе, хто любіць і паважае сваю Радзіму, павінны гэтак жа паважліва і са шчырай удзячнасцю адносіцца да ветэранаў вайны, клапаціцца пра іх і разам рыхтавацца да вялікага юбілею, да 9 мая 2005-га!

Ірына ГРЫГАРАН

На здымках: Таіса Андрэўна і Віктар Эрнставіч Шомадзі.

Фота забяспечана аўтарам

Нядаўна ў Беларускам дзяржаўным універсітэце культуры і мастацтваў адбылася Міжнародная навукова-практычная канферэнцыя "Нематэрыяльная культурная спадчына славянскіх народаў", у межах якой быў адкрыты Цэнтр па вывучэнні і ахове нематэрыяльнай культурнай спадчыны. Пра гэта "ЛіМ" пісаў у мінулых нумарах. "Высокае мастацтва заключаецца ў тым, каб захоўваць яго", — заўважыў некалі Дзідро. Ці патрэбна ахова сучаснаму беларускаму мастацтву? І наогул, што яно сёння ўяўляе сабой? З такімі пытаннямі я звярнулася да рэктара Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў Ядвігі Грыгаровіч, чалавека "непасрэдна звязанага" са Спадарыняй Культурой.

Ядвіга Грыгаровіч:

«Валоданне беларускай мовай — пр'екмета інтэлігентнасці»

— Ядвіга Дамінікаўна, пасада рэктара дазваляе разважаць пра культурны патэнцыял краіны. Беларусь багатая на маладыя таленты?

— У нашага народа на працягу стагоддзяў назапашваўся культурны патэнцыял. Нягледзячы на разнастайныя палітычныя канфлікты, Беларусь захавала свае нацыянальныя традыцыі. І сёння мы імкнемся працягваць іх, знаходзіць магчымасці для рэалізацыі гэтага патэнцыялу. Галоўнымі задачамі сёння з'яўляюцца ўсведамленне і асэнсаванне тых шляхоў, якімі маладыя людзі змогуць пайсці, каб захаваць гэтыя традыцыі. І рабіць гэта варта на роднай мове.

— Беларуская мова ў ВНУ. Як вырашаюць гэту праблему ў Беларускам дзяржаўным універсітэце культуры і мастацтваў?

— Падаецца, мы не надаём адпаведнага значэння роднай мове ў існаванні нацыянальнай культуры. Магчыма, справа ў нашай паспешлівасці і заўсёдным памкненні да самаахвярнага інтэрнацыяналізму. А можа, у тым, што мы не надаём патрэбнай увагі гэтай праблеме, ці дрэнна ведаем гісторыю і не разумеем, што па яе законах знікненне мовы прыводзіць да знікнення дзяржавы на карце свету. Дзяржава існуе толькі тады, калі народ спалучае цэлы шэраг агульных прыкмет, першай з якіх з'яўляецца мова. Я вельмі паважаю людзей, якія ведаюць роднае слова. Не разумю, як можа чалавек не размаўляць на беларускай мове, калі на ёй гаварылі маці, тата, бабуля, дзядуля, нашы прапчыны? Як я магу адмовіцца ад мовы маёй мамы?

Што тычыцца мовы ў Беларускам дзяржаўным універсітэце культуры і мастацтваў, то мы імкнемся захаваць яе як падмурак беларускай культуры. Немагчыма вывучаць беларускую культуру без яе

галоўнага носьбіта — мовы. Каб захаваць моўнае асяроддзе, ва ўніверсітэце на беларускай мове вядзецца дакументацыя, ажыццяўляецца праца кіраўніцтва, значная колькасць прадметаў чытаецца па-беларуску. Але на жаль, пасля заканчэння лекцыі, выкладчык на кафедры пачынае размаўляць на рускай мове. За межамі аўдыторыі і ўніверсітэта студэнт таксама гаворыць па-руску. Мяркую, менавіта ў гэтым і заключаецца наша галоўная бяда. Мы, сталыя, дарослыя не асэнсоўваем і не разумеем, што самі параджаем "двайныя стандарты". Мы канстатуем двухмоўе, а рэальна ўсе структуры дзяржавы, міністэрствы, ведамствы і гэтак далей, працуюць толькі на рускай мове: ствараюць законы, падзаконныя акты. Ва ўніверсітэце яны беларусы, а за межамі навучальнай установы — хто?

— Як вы лічыце, сёння актуальным з'яўляецца пытанне развіцця беларускай мовы і культуры ці пытанне іх ратавання?

— Пытанне ратавання. Я б сказала нават, хуткай дапамогі. Яшчэ 40 — 45 гадоў таму сфера існавання беларускай культуры была дастаткова шырокай. Выдатна з дзяцінства памятаю амаль усе абрады, фальклор, песні беларусаў, я шчэ рэальны носьбіт яго. Для мяне беларуская культура — гэта перш за ўсё асяродак аптымальнага і камфортнага бытвання. Я купуюся ў беларускай мове і адчуваю неверагодную яе асалоду. Аднак, пакуль наш народ не здоле стварыць беларускамоўнае асяроддзе, родная мова будзе ўдзелам толькі інтэлігентаў. Думаю, што валоданне беларускай мовы — прыкмета інтэлігентнасці. Нельга назваць інтэлігентам чалавека, які не ведае мовы сваіх продкаў. Часам з'яўляецца такое адчуванне, што ўніверсітэт культуры становіцца рэзервацыяй беларускай мовы. Даходзіць да абсурду,

калі дасылаюць лісты ад аднаго з міністэрстваў на рускай мове і не прымаюць адказ па-беларуску. У той жа час больш за 80 працэнтаў насельніцтва лічаць сябе беларусамі. Для мяне, чалавека, які пражыў вялікую частку свайго жыцця, і 30 гадоў адпрацаваў у сістэме адукацыі і культуры, гэта вельмі сумны і трывожны факт.

— Калі праўда тое, што аўтар уяўляецца нам духоўнікам, а ў яго творах мы шукаем перш за ўсё адпаведнасці са сваім унутраным светам, дык хто з літаратараў найбольш "ваш"?

— Сапраўды, чытаючы кніжку любога аўтара, мы суадносім яго думкі са сваімі ўласнымі. І ўсё роўна, нават у сталым узросце стараемся "рабіць" сваё жыццё. Пазычаем у пісьменнікаў думкі і прынцыпы. Для мяне літаратура — гэта яшчэ і прафесійны занятак. На жаль, у апошнія гады вельмі мала часу, каб чытаць тое, што люблю. Таму кідацца ў мора любімых кніг дазваляю сабе толькі ў адпачынку, а таксама ў выхадныя дні, калі ўвечары застаецца рэштка вольнага часу. Існуе пэўны пералік кніг, якія чытаю з любога радка і колькі заўгодна. Гэта лірыка Янкі Купалы, М. Багдановіча, "Майстар і Маргарыта" Булгакава, "Залатая ружа" Паўстоўскага (яго шчымыя лірыка жыцця і прыроды, якая пранікае праз усю творчасць, вельмі блізкая мне), апавяданні Іскандэра і іншыя. Вельмі люблю Караткевіча, асабліва ягоныя казкі. Яны надзвычай пранікнёныя, я б сказала, мядзювы, ментальна беларускія, разважлівыя, прыгожыя. Нават зараз, калі мне сумна, і душа расчэплена на дробныя часткі, каб сабраць і гарманізаваць яе, бяру старую кніжку казак гэтага пісьменніка, якія чытала некалі свайму сыну, з асалодай п'ю яго чыстую мову. Люблю я і ягоны раман "Нельга забыць". Дарэчы, упершыню прачытала яго ў маладым

узросце. Твор насколькі "лёг" на маю душу, што стаўся сугучны ёй. Гэты раман я і зараз лічу лепшым творам пра каханне ў славянскай літаратуры.

— Ядвіга Дамінікаўна, з якімі пісьменнікамі падтрымліваеце творчыя сувязі?

— Я не займаюся мастацкай творчасцю ў пэўным сэнсе гэтага слова, паколькі мае творчыя стасункі звязаны пераважна з педагагічнай сферай. Але жыццё надзяліла мяне вялікім шчасцем: цікавымі сустрэчамі з мноствам творчых людзей, што працуюць у розных жанрах мастацтва, культуры. Я іх вельмі цаню, шаную і лічу "нацыянальнай каштоўнасцю". У свой час была знаёма з У. Караткевічам, А. Макаёнкам, Ф. Янкоўскім, маю гонар быць знаёмай з Я. Брылём, Н. Гілевічам, А. Дударавым ды іншымі найвышэйшымі талентамі Беларусі. Пад уплывам раманаў Караткевіча я напісала верш, які прысвяціла гэтаму пісьменніку. Але гэты твор трымаю ў сваёй папцы і нікому не паказваю. На Беларусі існуе выдатны культурны пласт. Наша бяда ў тым, што мы не заўважаем геніяў сваёй краіны, не ганарымся імі, не аддаём даніны вялікай павагі да лепшых беларусаў.

— На вашу думку, мастацтва можа вылучыць душу чалавека?

— Безумоўна. Пражыць жыццё вельмі складана з чыстай душой. Мы ўсе грашым. Падобна таму, як кожны твядзень прыбіраем кватэру, варта так "прыбіраць" і душу. Адзінымі сродкамі падтрымання тае чысціні з'яўляецца мастацтва і вера. Душа — гэта эмацыянальнае паняцце. А мастацтва — вынік эмацыянальнай дзейнасці чалавека. Таму толькі наталенне творчасцю лепшых з чалавецтва можа vyrатаваць душу.

Марына ЦЯРЭШЧАНКА

На сцэне — «Прымакі»

Клубу гульні «Прымакі», які створаны і працуе ў метадычным цэнтры Дзятлаўскага раённага аддзела культуры, нядаўна прысвоена званне народнага. У гэтым вялікай заслуга яго кіраўніка Ларысы Панфіловіч.

"Нарадзіліся" «Прымакі» ў 1990 годзе. Калектыву падабраўся дружны, працавіты. У тым жа, 1990 годзе самадзейныя артысты ўжо атрымалі запрашэнне на Гродзенскі абласны конкурс культурарганізатараў. Праз гульні, песні і музыку

трэба было паказаць высокае майстэрства весяліць людзей, ствараць дарослым і дзецям цудоўны настрой. З Гродна «Прымакі» вярнуліся дыпламантамі. А тут новае запрашэнне — на рэспубліканскі фестываль у Лепель. І зноў спадарожнічаў поспех — сталі лаўрэатамі. Гэты калектыв так палюбілі на Віцебшчыне, што паклікалі яго на святкаванне 500-годдзя з дня нараджэння Ф.Скарыны ў старажытны Полацк. Пасля з'ездзілі на конкурс у Анапу і

зноў вярнуліся дыпламантамі.

Творчы калектыв «Прымакоў» нельга ўявіць без удзелу ў ім Івана Пятраша, Мікалая Палюшэвіча, Чэслава Свібы, Юрыя Вярстака, Віктара Вішнарэўскага, Івана Венскага і інш.

Выступленні гэтых самадзейных артыстаў сталі яшчэ больш цікавымі, вынаходлівымі і вясёлымі, калі да іх далучыліся культурарганізатары Ірына Цяцерына, Ася Шмыгіна, Святлана Грос і Наталля Загдай.

Усе ўдзельнікі клуба «Прымакі» падрыхтаваліся да прэзентацыі з нагоды прысваення звання народнага. Наладжана свая "візітоўка", з якой артысты выступілі перад удзельнікамі ўрачыстасці.

Сёння рэпертуар клуба гульні «Прымакі» складаецца з трох частак: фальклорнай, маладзёжнай і дзіцячай. Для плённай працы набылі неабходныя музычныя інструменты, касцюмы для выступленняў.

У бліжэйшай задуме калектыву — актыўны ўдзел у святкаванні 60-годдзя Вялікай Перамогі, выступленні на розных раённых ды абласных святах і традыцыйным конкурсе культурарганізатараў у Воранаве.

Іосіф ЗАЯЦ

навітыя паэтычныя і празаічныя творы **В. Каленік**, **А. Кузнецкі**, **П. Гаспадыніча**, адметныя ўзоры мастацкіх перакладаў **В. Забродскай**. Сёння можна ўпэўнена сцвярджаць, што вакол гэтага зборніка існуе арэол “знакаваці”: — у пераважнай большасці аўтараў, якія друкавалі свае творы ў “Скрыпторый”, даволі паспяхова складалі далейшы творчы шлях. Так, напрыклад, філфакаўскі выпускнік **Віктар Жыбуль**, які ўпершыню заявіў аб сабе менавіта падчас вучобы, мае ў сваёй творчай скарбонцы ўжо некалькі паэтычных зборнікаў, тое ж датычыцца і **Веры Бурлак** (Джэці), **Янкі Лайкова**... Сённяшняя аспірантка **Аксана Бязленкіна** з’яўляецца аўтарам кнігі прозы “Ляўша на тэнісным корце” і манаграфіі “Разам і паасобку: таварыства “Тутэйшыя”, **Маргарыта Прохар** выдала зборнік прозы “Набліжэнне”. Многія аўтары, чые творы займелі месца на старонках “Скрыпторый”, — ужо зараз, у пару студэнцтва, з’яўляюцца даволі вядомымі літаратарамі: **Жапа Капуста**, **Віка Трэнас**, **Наста Кудасава**, **Анастасія Гарохавік**...

Безумоўна, наклад у 150 асобнікаў не дазваляе “Скрыпторый” набыць туго папулярнасць у шырокіх чытацкіх колах, якую ён мае на філфаку. Надрукаванне ў зборніку — вялікі гонар, дастаткова назваць выкладчыкаў, што ўваходзяць у рэдакцыйную калегію выдання: дак-

гляд **Н. Кучаравай**, лірызм вершаў **Анастасіі “вельмі блізка да лірызму славутай беларускай паэткі Наталі Арсенневай”**. **В. Гатоўская**, **Ю. Пякарская**, **А. Багдановіч**, **М. Бубаль**, **Т. Чэрнік**, **В. Сенакаса** і іншыя студэнты, натхніўшыся вершамі сваёй сакурсніцы, стварылі не горшыя ўласныя творы: іх рэцэнзіі — гэта своеасаблівыя эсэ, шчырыя і глыбокія, напоўненыя непасрэднымі пачуццямі. Амаль ніхто не абмінуў увагай такія радкі:

Адзінота — гэта вельмі страшна.

Разумею... І хачу спытаць:

“Дзе яно, маё зямное шчасце?”

Хто мне проста зможа адказаць?”

Так, напрыклад, **А. Ануфрыёў** сцвярджае: “*Каханне прыходзіць раптоўна, нечакана, яго нават можна не заўважыць адразу, але дастаткова адной іскрынькі, каб яно цалкам ахапіла цябе, і ты ўжо разумеш, што раней ты проста жыў, а зараз ты жывеш для кагосьці, дзеля кагосьці. <...> Тым не менш, у каханні ёсць і іншы, адваротны бок, калі яно не знаходзіць падтрымкі, і тады прыходзіць адзінота...*”

Увагу рэцэнзентаў прыцягнуў таксама наступны іранічны верш **А. Гарохавік**:

Ты сёння не такая — гарадская.

Спаднічцы-міні перавагу аддала.

А некалі ж высюўка была:

Халзіла ў паркалёвым сарафане.

травы бляск анёлаў, і духмяная квецень бэзу...”. **А. В. Чэрнікава** адзначыла, што паэтэса надзелена талентам “*абвострана адчуваць навакольны свет, жыццё і сябе...*” Надзвычай узрушывы студэнцкі наступны верш **В. Трэнас**:

Я без цябе, як верш недапісаны,

Нібы каханкам паламаны бэз,

Як выкляты анёл, з табой ці бэз

Загіну ранай

Незабітаванай.

Высокія ацэнкі далі рэцэнзенты творам **А. Вераса**, **Р. Дубашынскага**, **Т. Відрук**, **С. Петравец**, **В. Гарніставай**, **М. Станоўіч**. Кожны ўбачыў у іх шпосці блізкае ўласнаму стану душы, сутуннае сваім таемным думкам, зразумелае і прывабнае...

Былі і такія студэнты, што паставіліся да твораў, надрукаваных у “Скрыпторый”, даволі крытычна, здолелі пры гэтым сваю пазіцыю пераканаўча абгрунтаваць. Так, напрыклад, **Р. Гушар** не падзяляе “песімізм”, уласцівы пераважнай большасці маладых аўтараў, а **А. Кананенка** пачуў, што погляды аўтараў павінны мець большую акрэсленасць, выразнасць, інтэлектуальную напоўненасць... Але рэцэнзія яго завяршылася такімі словамі: “*Вялікі дзякуй рэдакцыйнай калегіі <...> за магчымасць знаёмства з маладымі параткамі ў беларускім прыгожым слове*”. Усё, без выключэння, працы характарызуе высокая карэктнасць і далікатнасць ацэнак. Многія студэнты нават літаральна патлумачылі, што не лічаць патрэбным надта прыдзірліва ставіцца да літаратурных дэбютаў, бо “*падрэзаць творцам яшчэ не акрэпіць крылы — справа зусім не складаная*”, — хай напачатку “*зробіць свой першы круг*”. Часам, выказваючы і пра тое, каб ад празмернай “кампліментарнасці” ў аўтараў-пачаткоўцаў “*дух не заняло, галаву не закружыла*”...

Па сутнасці, сённяшнія студэнты-пяцікурснікі — гэта ўжо “спелыя”, кваліфікаваныя філолагі. Не ўсё, безумоўна, адораныя талентам “ад Бога”, ёсць сярод іх і “звычайныя” прафесіяналы. Вельмі розныя стаўленні выявілі студэнты ў сваіх рэцэнзіях да самой літаратурнай творчасці. Адны імкнуліся ўсё “раскласці” на метафары і параўнанні, на рытміку і строфіку, усё паставіць на лагічную навуковую аснову. Другія, рамантыкі-летуценнікі, прадэманстравалі ўспрыманне мастацтва пераважна на эмацыянальным узроўні. Трэція спалучылі ў сваіх даследаваннях і тое, і другое. Але нельга не заўважыць, што скразным лейтматывам ва ўсіх працах праходзіць любоў да айчыннага мастацтва слова, гонар за сваіх сяброў-знаёмцаў, якія зрабілі першыя літаратурныя крокі.

...Прэзентацыя “Скрыпторый” традыцыйна адбываецца вясной, на радзіме Янкі Купалы ў Вязынцы. Гэта заўсёды доўгачаканае мерапрыемства, сапраўднае студэнцкае свята, улзел у якім бяруць і былыя выпускнікі, і выкладчыкі, і пачаткоўцы-перакурнікі, і проста аматары творчасці сваіх сяброў. Добразычліва і гасцінна сустракаюць філфакаўцаў супрацоўнікі музея, вітае загадчыца **І. Труннёва**. А пасля каля зыркага вогнішча ўнёсла гучаць вершы — пра каханне, пра любоў да Айчыны, пра родны край... Чуйным рэхам адгукаюцца ў лесе ўрачыстыя галасы паэтаў, звонкія акорды гітары, дружныя студэнцкія песні. Гледзячы на аўтараў-чыгальнікаў, часам нібыта наанава “адкрываеш” людзей. Такое ўражанне ў мяне асабіста выклікалі вельмі многія скрыпторцы. У прыватнасці, **Віктар Жыбуль** — здавалася б, не вельмі эмацыянальны ў паўсядзёнасці, крыху заціянты “ў сабе” малады чалавек, які мяняецца на вачах, калі чытае вершы: яго твар адухаўляецца, а вочы выпраменьваюць незвычайнае святло... **Вера Бурлак**, нібыта маўклівая, сціплая дзяўчына, уражвае магутнай эмацыянальнасцю, грандыёзнай энергетыкай сваіх выступленняў. **Анатоля Івашчанка** адкрываецца як адораны талентам бард-гітарыст, выдатны выканаўца і ўласных твораў, і твораў іншых аўтараў.

Студэнты ж, у сваю чаргу, маюць магчымасць убачыць у іншай іпастасі сваіх выкладчыкаў. Так, напрыклад, дацэнта **А. Вераб’я** яны ведалі як выдатнага выкладчыка, зрульця, чые лекцыі заўсёды інфармацыйна-змязтоўныя і глыбокія, а ў Вязынцы **Анатоля Леанідавіча** прадэманстравалі яшчэ і сапраўдны артыстычны талент, уразіўшы ўсіх прысутных прафесійным акцёрскім чытаннем гумарыстычных вершаў **У. Караткевіча**. Выступленні дацэнта **М. Кенькі**, аўтарытэтнага літаратуразнаўцы, засведчылі яшчэ і талент майстра эпіграмы, і ўласцівае яму тонкае пачуццё гумару...

Сёння збіраюцца матэрыялы ўжо да чацвёртага выпуска “Скрыпторый”, які набыў не толькі вагу папулярнага выдання, але яшчэ і сімвалічную аўру “хрэсьніка” маладых талентаў. Аўтары, што пачалі свой літаратурны шлях на старонках альманаха, — гэта сузор’е твораў, якія ўжо зараз з’яўляюцца паўнаартаснымі ўдзельнікамі сучаснага літаратурнага працэсу і, безумоўна, — патэнцыялам нацыянальнага прыгожага пісьменства.

Лада АЛЕЙНІК

У сузор’і «Скрыпторый»

Храналагічнае даследаванне творчасці майстроў слова амаль заўсёды выразна дэманструе тое эвалюцыйна-новае, што прыносіць у духоўную скарбонку творцы жыццёвы вопыт. У празаікаў, найчасцей, паглыбляюцца так званыя псіхалагізм і філалагічнасць твораў, у паэтаў — навідавоку адточванне рыфмы, шліфоўка радка... Але, часам, за гэтымі прагрэсіўнымі зменамі знікае першае натуральнае дыханне пачуцця, шчырасць саступае месца “загартаванасці”, пакрысе чарсцвее, пакрываецца “непрабываемай бранёй” душа мастака — робіцца трывалай да крытыкі, празмерна “чуйнай” да запатрабаванню соцыуму. Міжволі згадваецца, якое моцнае ўражанне было ў мяне ад верша **Яўгеніі Янішчыц** “Пазаві мяне, пазаві...”. Гэты верш трапіўся мне менавіта ў “арыгінальным” выглядзе, у часопісе “Малодосць” (1968, № 7). Дарэчы, у той час **Яўгенія Янішчыц** якраз вучылася на філфаку БДУ. Пазней, думаецца, не без уплыву “добразчытліваў”, крытыкаў ці, магчыма, сяброў-паплечнікаў па пярэ, што надта любяць раздлаваць парадкі, паэтэса гэты верш даволі моцна перайначыла. Новы варыянт “Ты пакліч мяне. Пазаві...”, які ўвайшоў у зборнік “Выбранае” (Мн., 2000), выглядае прыгладжаным, “прычасаным”, але выразна дэманструе, як лёгка можна “вопытан” пагасіць трапяткі і датклівы аргументы шчырасці.

Думаецца, наўрад ці хто паспрачаецца з тым, што філалагічны факультэт БДУ — гэта сапраўдная кузня творчых кадраў. Калі прывесці толькі пералік прозвішчаў знакамітых прадстаўнікоў айчыннага прыгожага пісьменства, якія выйшлі “на шырокі прастор” з філфака, то атрымаецца трохзначная лічба. А свае першыя літаратурныя крокі пераважна большасць з іх зрабіла якраз у часы вучобы ў БДУ, што само па сабе сведчыць пра творчую атмасферу, якая ва ўсе часы панавала на факультэце, пра высокапрафесійную працу выкладчыкаў. Не выключэнне і дзень сённяшні...

Сёння на паліцах кнігарні ўжо можна убачыць немалую колькасць кніг, што выйшлі ў серыі “Дэбют”. Маецца на ўвазе, што гэтыя кніжкі — першыя ў творчасці аўтараў. Але многія аўтары ўжо даволі вядомыя па шматлікіх публікацыях у беларускіх перыядычных выданнях, стала зоркамендалі сабе мастацкімі слова. Сярод іх — **Алена Брва**, **Аксана Спрыччан**, **Усевалад Гарачка** і інш. А вось на філалагічным факультэце БДУ адбываюцца літаратурныя дэбюты ў самым літаральным сэнсе гэтага слова, калі творцы ўпершыню расхінаюць перад грамадствам свет сваіх пачуццяў, летуценняў і трывог... Менавіта тут плённа дзейнічала літаратурнае аб’яднанне “Узлёт”, вынікам працы якога сталіся вядомыя зборнікі “Вёсны”, “Вусны”, “Нашчадкі”... На пачатку XXI стагоддзя традыцый “Узлёту” адрадыліся ў выданні літаратурнага альманаха філалагічнага факультэта “Скрыпторый”. Ужо выхад першага зборніка стаў сапраўднай літаратурнай падзеяй, бо ўвазе чытачоў прапанаваны былі насамрэч тале-

тары навук, прафесары **А. Лойка**, **Л. Сінцова**, **В. Рагойша**, **С. Ганчарова-Грабюўская**, старшыня Саюза беларускіх пісьменнікаў **А. Пашкевіч**, драматург **С. Кавалёў**, дацэнт **П. Навуменка** і **М. Кенька**, намеснік дэкана філфака **П. Навойчык**.

У студэнцкім асяродку “Скрыпторый” чакаюць невяртліва, ледзь не кожны дзень перапытваючы ў членаў рэдакцыйнай калегіі, калі ж будзе кніжка. Зборнік заўсёды гарача абміркоўваецца, студэнты шчыра дзеляцца сваімі ўражаннямі і з аўтарамі, і з выкладчыкамі. Асабіста я пераканалася ў надзвычайнай папулярнасці філфакаўскага альманаха, калі прапанавала на занятках па гісторыі беларускай літаратурнай крытыкі студэнтам-пяцікурснікам напісаць крытычныя рэцэнзіі на творы, што ўвайшлі ў “Скрыпторый-3”. Па-першае, трэба было бачыць, з якім імпэтам, натуральнай цікавасцю яны ўзіліся за гэтую справу! Па-другое, якія арыгінальныя і змястоўныя працы ў іх атрымаліся!

Падыход да напісання рэцэнзіяў студэнты абралі розны: пераважная большасць з іх засяродзіла ўвагу на творчасці аднаго аўтара, чые творы найбольш закранулі, уразілі, іншыя напісалі аглядныя рэцэнзіі на ўсё выданне. З тых прац, якія былі прысвечаны “манаграфічнаму” аналізу, ледзь не палова аўтараў дзелялася ўражаннямі пра паэзію **Анастасіі Гарохавік**. Погляды тут выказваліся самыя розныя — ад ацэнак мастацкага ўзроўню да асацыятыўных супастаўленняў твораў маладой паэтэсы з яе знакамітымі “папярэднікамі”. Так, напрыклад, **Н. Мяцельская** заўвагае, што ў гэтых вершах “*разуменне і спосаб адлюстравання ўзаемаасункаў мужчыны і жанчыны ўтвараюцца ў традыцыйна “жаночай” вершаванасці Ганны Ахматавай, Яўгеніі Янішчыц, дзе каханне, жарсць — гэта “зямное шчасце” і адначасова пакута, нясцерпны боль*”, а на по-

ці таму, што блізкае гэта тэма пераважнай большасці студэнтаў, якія не з’яўляюцца “карэнтнымі сталічнымі жыхарамі”, ці проста таму, што верш праніклівы і шчыры, гэтыя радкі атрымалі эпітэты “спавядальныя”, “чулыя”, “шматзначныя”. А на погляд **В. Ярмалявай**, ужо ўсім надакучыла імкненне маладога пакалення твораў “*да вычурнасці і эксперыменту над формай і словам*”, а ў радках **А. Гарохавік** “*не трэба шукаць падтэкстаў, словы самі гавораць за сябе*”.

Захапілі сакурснікаў і вершы **Насты Кудасавай**... “*Адшукала сябе, знайшла сучасныя ноткі душы, светаадчування ў паэзіі Насты Кудасавай. Нечакана, неспадзявана здолелі яе вершы ўзняць на паверхню тую “бурапену” пачуццяў, якая віруе і ў маім неўтаймаваным сэрцы. Вытанчанасць фраз, злавалася б, кароткіх і недавыказаных, вымагаючых паўзы, дае волю роздуму і фантазіі пра самае светлае, казачнае пачуццё — Каханне*”, — напісала ў сваёй рэцэнзіі **В. Абабурка**. **В. Татарчык** заўважыла “*абрывістасць*” і “*лаканічнасць*” паэтычных радкоў **Н. Кудасавай**, падкрэслішы, што гэта — “*патрэба часу, так каротка і зразумела выкладаць свае думкі, пачуцці*”...

Кастрычнік.

Каханне...

Цела канае

ў нераце рухаў...

Паэзія **Н. Кудасавай**, прызнаўся студэнт **А. Фамін**, так моцна яго закранула, што свае ўражанні ён таксама выказаў у выглядзе змястоўна-асацыятыўнага верша.

Шмат пачуццяў, арыгінальных думак выклікалі ў пяцікурснікаў вершы **Вікі Трэнас**. Напрыклад, **В. Каралёнак** заўважыла, што ў вершах маладой паэткі “*вельмі многа колеру*”, які ўражвае мастацкай алпаведнасцю тым з’явам, пра якія гаворыць аўтарка: “*Зікаціць у тканіне яе твораў і золата сонца, зор, і перламу-*

Каханне па-полацку напрыканцы XVIII стагоддзя

Цікава, займальна. Такое ўражанне ствараецца, калі прачытаеш аповесць Вайніслава Казіміра Суліма Савіч-Заблоцкага «Арлалёты і Падканвойны або полацкая шляхта», якая мае падзагалавак «Жаніцьба Ягамосця пана Шатана Старэйшага» («Польмя», 2004, № 1, 3, 4, 6).

Твор гэты напісаны латвінцай, публікаваўся пад рознымі назвамі; выявіла яго і пераклала на беларускую мову даследчыца Ж. Некрашэвіч-Кароткая. Сам аўтар — Вайніслаў Савіч-Заблоцкі — постаць напаймаўшчына ў беларускай літаратуры XIX стагоддзя. Ён пісаў пад псеўданімамі Грамадзянін з Белай Русі, Граф Суліма з Белай Русі, Полоцкі Гаврыло, Some Саіліта, Павел Завіша і інш. Дарэчы, пісаў вершы і на беларускай мове. Перакладчыца захавала спецыфічныя для Віцебшчыны асаблівасці гаворкі той пары; цікава, што дзеля захавання каларыту той эпохі ўжыліся ў творы этыкетныя формы шляхецкіх зваротаў, што ўжываліся на Беларусі: «Ямць», «Ямці» («Ягамосць», «Ягамосці»).

Па жанры твор адносіцца да гістарычна-прыгодніцкай прозы. Пачынаецца аповесць з характарыстыкі Беларусі тых часоў: «Вядома цэламу свету, дзе ёсць Белая Русь. Зрэшты, аспаньству казаць не трэба, якія толькі дзівосы і цуды ў рускай той зямлі крыюцца, бо якімі ўласцівасцямі адарыў яе Стваральнік. Яе глеба не занадта плодная, лясоў і ўсялякіх вод незлічонае мноства, а кожны лес поўны зверам і птушкі, кожны вадаём — рыбы».

З захапленнем аўтар апісвае Заходнюю Дзвіну, Полацкае ваяводства, асабліва ён засяроджваецца на годнасці беларусаў: «А той славы польскі анімуш (Дух, нораў, характар) у той правінцыі, на шляхецкіх дварах, а нярэдка нават і ў сялянскай хаце, жыве, поўнымі грудзямі дыхаючы». Жыццё розных слаёў полацкай шляхты і прысвечаны твор.

Па-над Дзвіною ў старасвецкім замку жывуць тры браты, дагэтуль нежанатыя, Стараставы сыны. Просты люд іх заве Шатанамі, ці па назве іх рэзідэнцыі — Арлалётамі. У бок Обалі-ракі ў лістоўнічным доме, у пасёлку

Шчарота жыве стары Мечнік (Падканвойны) і яго дачка Зоф'я. Пад Сіроцінам у сваім маёнтку Бельмонт жыве сын кашталіяна — Гажагорскі. Вакол гэтых трох родаў і будзе сюжэт.

Захавальнікам лепшых традыцый шляхты з'яўляецца стары Мечнік-Падканвойны, сыны яго палеглі пры Касцюшку, засталася толькі прыгожая маладзенькая дачка Зоф'я, якая выходзілася ў Вільні. Разам з ёю ў сям'і Мечніка жыла яе сяброўка Гануся. Безумоўна, цікава чытаць пра падрабязнасці выхавання маладых шляхціцаў у той час. Стараставы сыны ўвасабляюць сабою высакародны пласт шляхты, што заўсёды карыстаўся павагай, вызначаўся свавольнасцю, выступаў за незалежнасць сваёй краіны. Былі яны гарачыя і задзірыстыя, дзёрзкія ў душы.

У Бельмонце жыццё было зусім іншым. Тут квітнела нізкапаклонства перад іншаземцамі, пагарджалі беларускімі традыцыямі. На праклятым месцы (бо тут прайшла эпідэмія чумы) пан Кашталіян пабудавалі палац — тут з'явіліся і звырныцы, цяпліцы, фантаны, гроты, ён наслялі мисцічэчка немцамі, французамі, італьянцамі, людям з усіх бакоў свету, наладжваў ваханаліі. Смяяўся з усяго нашага, апроч французскай мовы іншай не карыстаўся, за што мясцовая шляхта і просты люд яго ненавідзелі. Але аднойчы брат пана Старосты пан Ротмістр, які выступаў носьбітам нейкай асаблівай справядлівасці, хаця ва ўсім гэтым звычайна не меў меры, з мноствам шляхты напаву на зборшышча, змясціў у клеткі заморскіх паню і паняў і вазіў іх па павеце два тыдні. Самога Кашталіяна пачаставаў бярозавай кашай уласнаручна, пасля чаго той з'ехаў з Польшчы.

Доўга маёнтак пуставаў, але пасля сюды прыехаў пан Кашталіян — граф Ульрых Крыстын Гажагорскі, які яшчэ ў Вільні за-

хапляўся паннай Зоф'яй, але без узаемнасці. Таму пан Кашталіян з дапамогай прагнага габрэя Фроіма спланаваў выкраданне панны Мечнікаўны. Габрэі схіліў на свой бок Золю, пакаёўку панны Зоф'і, бо прагражаў, што аддадуць у салдаты казака Герасіма, яе каханага. На Купалле Золя падсыпала Ганне і ахмістрыні пані Марушэўскай снатворнага зеля і ўгаварыла Зоф'ю пайсці на ігрышча. Выкраданне, выратаванне апісана ў лепшых традыцыйных авантурнага жанру: з'явіўся рыцар-выратавальнік Шатан Старэйшы, які захаўся з першага погляду і сам павез Зоф'ю вячачца ў царкву. Тады было прынята, каб гонар жанчыны як зранку вока вартавалі ўсе, а хто не трымаўся гэтага звычайу — лічылася, рабіў замах на Рэч Паспалітую. Бацька, празнаўшы пра выкраданне, кінуўся ў пагоню і раптоўна памёр — не вытрымала сэрца, але перад смерцю прасіў перадаць Арлалёту падзяку за дачку. Потым шлюб прызналі сапраўдным. Зоф'я сама пакахала Януша Паўла Арлалёта. Яе сяброўка выйшла замуж за яго сярэдняга брата. Канец шчаслівы, нават для Зоф'і з Герасімам, што ў момант выкрадання Зоф'і хутка перайшлі на бок Арлалёта. Выратаванне Зоф'і Арлалётам перадае ідэю твора: перамагае шляхецкая годнасць.

Вобраз Зоф'і атрымаўся ў аповесці вельмі светлым і чыстым — вобраз ідэальнай шляхціцкі. Ідэальным у аповесці пададзены і вобраз яе бацькі Падканвойнага (Мечніка). Ён з'яўляецца сімвалам усяго лепшага, што вылучае шляхту Полацкага ваяводства, галоўнае для якой — берагчы годнасць, любіць свой край, шанавець традыцыі. Гэта даказвае сцэна кахання Падканвойнага: праводзіць у апошні шлях «Найшаноўнейшага грамадзяніна Полаччыны» сабраліся ўсе саслоўі краю. Дарэчы, абрад пахавання высакароднага прадстаўніка шляхты намалюваны гістарычна дакладна.

Што датычыцца вобразаў другіх герояў аповесці, то тут пісьменнік часта звяртаецца да гумарыстычных сродкаў. Карыкатурна намалюваны вобразы алмоўных персанажаў (граф Загожскі, габрэі Фраім і інш.). Усё гэта, а таксама мноства бытавых падрабязнасцей, надае твору жыццёвасць і ўзнаўляе карціны мінулага Полаччыны.

Аповесць таксама яскрава перадае норавы шляхецкага асяроддзя Полаччыны канца XVIII — пачатку XIX стагоддзя. У ёй моцна гучаць і фальклорныя матывы: гэта і «Дума пра Арлалётаў», песні пра іх, вясельныя песні, паданне пра Гарыславу (Рагнеду), ярка намалювана карціна Купальскага свята.

Даволі спрэчным падаецца тое, што ў творы чырвонай рысай падкрэслена, як шляхта чакала прыходу Напалеона і ненавідзела кацапаў (рускіх). Хаця тут вуснамі мудрага Янука Сялявы выказваецца думка: «Найгоршае няшчасце для народа — дазволіць ашчаслівіць сябе іншаму народу».

Валянціна СОПКАВА,
бібліяграф бібліятэкі
імя Я. Коласа

Пра творчасць народнага песняра Беларусі Якуба Коласа напісана так шмат, што, здавалася б, сказаць штосьці новае пра яе вельмі цяжка. Ды, не будзем забываць, што чым большая вартасць літаратурнай спадчыны, тым часцей яна вымагае свайго пераасэнсавання, а ў чымсьці і новага прачытання ў сувязі з рэаліямі часу, бо нярэдка як бы завуляванае, па розных прычынах не выказанае да канца, у сувязі з канкрэтнай гістарычнай абстаноўкай можа набываць іншы сэнс. І, наадварот, тое, што як быццам не выклікала сумнення ў сваёй значнасці, ужо ўспрымаецца інакш. Акрамя таго, кожнае новае пакаленне навукоўцаў імкнецца ўнесці сваё ў разуменне класікі, жадае пашырыць абсягі даследчыцкіх памкненняў папярэднікаў.

цыяльных і мастацкіх з'яў нашай эпохі», а «між тым багата, шматгранная спадчына пісьменніка патрабуе падыходу і з пункту гледжання так называемых вечных праблем», а адной з іх, як вядома, і «з'яўляецца праблема ўзаемаадносін чалавека і прыроды».

Алеся Шамякіна сваю ўвагу засяроджвае менавіта на трылогіі «На ростанях» таму, што пераканана: «Прасачыць погляды Якуба Коласа на прыроду, няхай і ў адным творы — значыць знайсці ключ да разумення філасофскай і маральна-этычнай асновы яго творчасці. Без гэтага немагчыма пранікнуць у паэтычны свет мастака, зразумець глыбіню яго народнасці і патрыятызму». А. Шамякіна ўпэўнена ў тым, што менавіта галоўны герой гэтага маштабнага твора заслугоўвае найбольш пільнай увагі. Сапраўды,

Досвед прыроды — досвед Радзімы

Вось і Алеся Шамякіна таксама здолела знайсці нечаканы паварот, звяртаючыся да мастакоўскай спадчыны Якуба Коласа, а калі канкрэтней — аналізуючы ягоную трылогію «На ростанях»: упершыню ў літаратуразнаўчай практыцы разглядаецца, як паняцці «прастора і час» набылі сваё гучанне ў гэтым выдатным творы, а таксама высвятляецца іх месца і роля як у коласаўскім выяўленні прыроды, так і, калі глядзець шырэй, у спасціжэнні нацыянальнай гісторыі, у паказе носьбіта лепшых народных якасцяў, якім, як няцяжка здагадацца, з'яўляецца галоўны герой твора Андрэй Лабановіч — па-сапраўднаму дзейны змагар за сацыяльнае і нацыянальнае разняволенне беларусаў на пачатку XIX стагоддзя.

З развагамі А. Шамякінай па гэтай праблематыцы можна пазнаёміцца ў яе кнізе «Вобразы мілья роднага краю», выпушчанай выдавецтвам «Беларуская навука». Падзаглавак працы дакладна вызначае змест даследчыцкіх памкненняў маладога навукоўца — «Прастора і час у трылогіі Якуба Коласа «На ростанях». Перад намі — праца, якая, вызначаецца самастойнасцю аўтарскіх вывадаў і абагульненняў, разам з тым, калі можна так сказаць, як бы вырастае з таго, што з рознай нагоды і рознымі аўтарамі гаварылася аб ролі прыроды ў раскрыцці мастакоўскай задумы пісьменніка. Менавіта прырода шмат у чым фарміруе светапогляд творцы, з'яўляецца не толькі (і нават не столькі) свайго роду фонам дзеяння, падзей, колькі тым пазітыўным складнікам існавання і фарміруе яго вышэйшую форму — жыццё чалавечэ.

Безумоўна, дадзенае «вырасцанне» ў кнізе напрамаю не адчуваецца, але, тым не менш, яго адмаўляць нельга. Бачна гэта нават па тым, наколькі вялікая колькасць даследчыцкай літаратуры выкарыстана па тэме чалавек і прырода, творчасць і прырода ў розных яе аспектах: у спісе, прыведзеным у канцы працы, значыцца 160 назваў. І ўвесь гэты аб'ёмны матэрыял не проста ўважліва прачытаны, а і прааналізаваны ды прапушчаны праз уласнае ўспрыманне. Таму так аргументна і ўпісваецца ў ход аўтарскіх разваг і абагульненняў.

Творчасць Якуба Коласа часцей разглядалася ў кантэксце са-

«вобраз Лабановіча можна разглядаць як своеасаблівы пошук новай канцэпцыі асобы, нацыянальнага тыпу, які знаходзіцца ў прамой залежнасці ад паглыблення ведаў аб прыродзе і становішча чалавекі ў свеце. Увабраўшы глыбіню народнага духу, герой адчувае сябе не пасынкам гісторыі і чалавечтв, а сівярджанца ў разуменні сваёй прыналежнасці да іх — прыналежнасці праз прыроду, яе разгаданую і неразгаданую прыгажосць».

Аднак, скіроўваючы сваю асноўную ўвагу менавіта на трылогію, А. Шамякіна, як таго і трэба было чакаць, не абыходзіць іншыя творы народнага песняра. Нельга не пагадзіцца з аўтарам даследавання ў тым, што «канцэпцыя беларускага нацыянальнага характару бярэ вытокі ў Якуба Коласа перш за ўсё ў адлюстраванні сялянскага свету (асабліва ярка ў паэмах «Новая зямля» і «Сымон-музыка»), абагачаючыся і пашыраючыся затым у трылогіі за кошт паказу народнай інтэлігенцыі, перш за ўсё Лабановіча».

Трэба адзначыць і тое, што матэрыял даследавання ўдала скампанаваны, а гэта, у сваю чаргу, служыць толькі на карысць чытачу кнігі, якая, несумненна, будзе з цікавасцю сустрэта як спецыялістамі-літаратуразнаўцамі, так і выкладчыкамі, студэнтамі, настаўнікамі.

Алеся МАРЦІНОВІЧ

Зінаіда ДУДЗЮК

Ах, сябры мае, ворагі,
Дай вам Бог доўга жыць.
Рунь маю вы заворвалі
Ад мяжы да мяжы.

Карчавала я ляда
Да ламоты ў руках

Вы з пагардай паглядвалі,
Смеючыся ў рукаў.

Маю мала патрэбаў:
Гоман лесу, спакой,
Дух вясновае глебы,
Спеў святы жаўрукоў.

Ах, сябры мае, ворагі,
Вось пустэе надзел
Пладаноснага ворыва
Добрых слоў і надзей.

Падам руку на развітанне,
Так, можа, аддаюць душу,
Калі ні свята, ні адхланья.
І ні пра што не папрашу.

Пасля мяне прыгадвай спеўнай,
Імклівай, светлай праз гады.
Такою я была б, напэўна,
Пад позіркам тваім заўжды.

Аздоба райская, —
пад дрэвамі яны.
Душа Тварца даўно ляціць ля поўні,
Аддаўшы сад нябесны нам,
зямным.

Хаты-сіраты

АНЮТКІ,
МІКЛУШКІ,
МІХАТКІ
Астылі сіраты-хаты...
А грэліся ж з гаспадарамі,
Мянушкі што мелі часамі, —
Сталі мянушкамі самі.
Іду
І гляджу я на вас —
Адсутных бачу ў анфас:
МІХАЛКУ,
АНЮТКУ,
МІКОЛКУ...
А ў сэрцы —
Гльдзінкі-іголки...

Снег на Грамніцы

Дочкам

Белы снег —
белы цуд Белай Русі
Не пабачыць вам гэтай зімой...
Зорным россыпам з неба цярусіць,
Храбусціць, бы качан, пад нагой.

Я іду па сняжку на Грамніцы,

Зайздрасць — пачвара
Ведае, дзе ўдарыць...
І што вынішчаць...
І як біць...
Вялізным смаўжом
Прыпаўзае,
Склізкай змяёй
Абвівае...
І ліпне... і душыць
чужыя натхненні,
прасветляя душы...

Акрыленае небам,
Узнесенае ветрам,
На вастрыі ветаха —
На мяжы святла і цемрадзі,
На мяжы яснасці і бясконцасці,
На мяжы агню і ночы
Жыве маё натхненне,
Паланёнае імем тваім...

Так трывожна... як ніколі...
Абрушыўся на сэрца словапад
Тваіх нявыспелых, сумнейных песняў,
Як на зямлю вясновую
Зіхоткі дажджапад,
Што сонечную далеч
Пункцірамі закрэсліў...
Вясёлцы быць?!

Катрэны

Пражываць гэты час навывёт
Невыказная горыч і радасць.
У падзенні зрывацца ў палёт,
Спелым зернем у прышлае падаць.

Запасліваю мне няцярпна быць,
Ды ёсць паэзія на горкую мінуту,
Каб сярод стомы і журбы
Падсаладзіць быцця атруту.

Заўтра будзе ўсё святлей і лепей —
Заўтра ўдача лёс з аскепкаў злепіць.
У нябёсах — і блакіт, і багра...
Дай жа, Божа, мне дажыць да заўтра...

Вы — на моры Міжземным,
вы — там...
Снег бялюткі вам толькі прысніцца,
І пясок цаліком здасца вам.

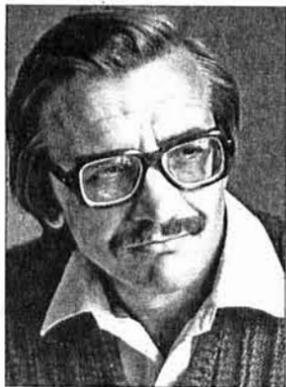
Не цягне на высокія вяршыні —
А як жа дацягнуцца,
калі тут
Цябе хапаюць за крысо ажыны,
Крынічкай спаталяе родны кут.

Куды пайсці такою зімнай сцюжай,
Што зграяй вые воўчай уначы?
Гляджу ўгару...
Гару мне не адужаць...
Цяпер мне лепш зірнуць удалячынь...

Травень. Крэда.

Я у галеру паэзіі б і не палез,
Калі б не буяў пад вокнамі бэз,
Не спакушала у вэлюме вішня,
Што ў песні народнай
“з-пад караня выйшла”.
Калі б не гарэлі люстры каштанаў,
Чаромха бялюткім не вабіла станам.
Калі б не было ні півоняў, ні ружаў,
Вачэй незабудак,
блакітам асмужаных.
Калі б са смецця вершы раслі,
Я іх бы, як зоркі, ўначы не спяліў...
Павесіў бы іх у пятлі
на галлі —
Калі б ЦЯБЕ не было на зямлі...

Яўген ХВАЛЕЙ

Нябесны сад

У вянок Якубу Коласу

Музейны сад...
Ён не зямны — нябесны:
Расце-цвіце на берагах аблок.
Ангеламі ляціць парою весняй
Шпакі і салаўі сюды здалёк.

А дрэвы, нібы ў раі,
Іх страчаюць...
Бяроза і дубы —
Як маці і сыны...
Іх вобразы нябесны сад вячаюць...
Сасна мадоннаю падходзіць да сасны.

Нарцысы, гіяцынты і півоні —

Алена БАГАМОЛАВА

Не жыць як набяжыць!
А жыць, як плыць
Наперакор
Сустрэчным — недарэчным плыням!
А жыць, як узлятаць
Удзень — да сонца,
ўноч — да зор —
І лёс не здрадзіць!
Бог не пакіне!..

Заручаныя выпадкам,
Абвенчаныя жарсцю
І ёю спапялёныя,
Мы развіталіся
На скрыжаванні
Шляхоў, вятроў і сноў,
Дзе для прызнання
Не хапіла слоў...
і мудрасці...

Мне, безумоўна, нехта можа і не паве- рыць, але будзе гэта такі чалавек, які ні ў якіх падарожжы далей за туалет уласнае кватэры, мусіць, ніколі ў жыцці і не выбіраўся. Ну якая такая прыгода можа напаткаць чалавека на шляху ад ложка да ўнітаза? Хіба што на ката наступіць. Дык і што з таго? Уся справа скон- чыцца найгорш падрапаным тварам, страйтай прытомнасці гаспадыні хаты ды, можа, не- вялічкім пажарам.

У Пуцькаве, прынамсі, падобнай гісторы- яй наўрад каго здзівіць можна. Маштаб не той, хоць размах тут, мабыць, наогул не га- лоўны паказчык.

Вось і рыбалку ў Пуцькаве любілі менавіта за тое, што яна, рыбалка, — працэс. Можна, праседзеўшы на Цмокавым Віру амаль дзень, не прынесці дадому нават зморанага лёсам ды нітратамі печура, затое якая нагода будзе раскажаць увечары пра тое, як усё адбы- валася. Што цікава: у тых аповедах пуць- каўскія кабеты палётам фантазіі часта пакідалі мужыкоў далёка ззаду. Быў жа выпа- дак, калі Еўка заявіла, што пойдзе да Цмока- вага Віру паляваць не на печуру, а на акулу, якая там нібыта прыжылася і з дзесятак качак штодня праглынае. З тыдзень мо збіралася, прынады майстравала, прыкормку нейкую адмысловую варыла-смажыла. Суткі ў хаце адсутнічала, дзед Нырок ад неспадзяванай цішыні ледзь не аглух. А Еўка, як з'явілася, адразу да Капаніцы паімчала, трактар ягоны прасіць пачала. Тут ужо ўся вёска ўсхвалява- лася, незразумела, што на возеры адбылося і нашто на рыбалцы трактар. Але ж працэс абяцаў быць зусім нетыповы. Еўка згавары- лася з трактарыстам хутка, потым выкапала на гародзе нядаўна здохлага труса, скочыла ў трактар і паімчала да Цмокавага Віру. Пуць- каўчане, зразумела, пакідалі ўсе справы і ад- разу пацягнуліся ўслед, бо такога, мусіць, і ба- ба Крыся не памятала: ну якое чацвёртае дзі- можа мець здохлы трус да рыбалкі?

Аказалася — самае непасрэднае. Еўка на беразе прывязала да трактара тоўсты капро- навы шнур, на канцы якога боўтаўся ладны такі крук. На крук той Еўка напавіла небараку труса і для надзейнасці прыкруціла яго дро- там, пасля чаго з лодкі кінула прынаду якраз пасярэдзіне возера. І сама села на беразе, пад- пёршы рукой галаву. Усе зразумелі: трэба ча- каць, бо працэс пайшоў. Еўка між тым нічога не тлумачыла. Сядзела моўчкі, як статуя Мысліцеля. Дзед Нырок спрабаваў хоць які бутэрброд ёй сунуць, хоць бульбачку печаную, — не! Знерухомела, быццам дарма рас- трачаную маладосць згадала.

І што вы сабе думаеце?! Галзіны ў чатыры раніцы трактар раптам гэтак страснула, што Капаніца з кабіны вываліўся. Немым голасам Еўка закрычала: "Налівай... цыфу — завалзі!", і ўвесь табар імгненна абудзіўся. Раскачага- рылі вогнішчы, збегліся да берага. Трактар, рылочы коламі зямлю, то прасоўваўся на пару метраў наперад, то здаваў да валды.

Галзіны з дзве тое працягвалася, і нарэшце на беразе паказалася нешта сапраўды незвы- чайнае. Тое быў сом, але такіх памераў, што ў раёнцы адмовіліся друкаваць здымак рыбіны, паменшаны роўна ў сто разоў: сом усё адно не змяшчаўся нават на дзвюх газет- ных палосах. Вынік, такім чынам, аказаўся мізэрны: сусветная грамадская так і не да- ведалася пра нечуванах памераў сама, Кніга рэкордаў Гінэса не абнавілася. Затое працэс быў выдатны: Пуцькава не толькі з тыдзень балявала, паядаючы на здзіўленне нармаль- нае мяса "акулы".

Праўду кажучы, і пра гэты нештодзённы, здавалася б, выпадак ў вёсцы хутка пачалі за- бываць. Адно, што нагадала пра незвычай- ных памераў рыбіну, была яе галава, якую настаўнік Шпілёнак высушыў і павесіў на дрэве каля школы. Галаву гэтую хутка абжы- ла пара варон, і ці то незвычайная архітэктур- а гнязда на тое паўплывала, ці то нейкія му- тацы з-за экалогіі здарыліся, аднак птушан- няты, што праклоніліся па вясне, былі нейкія ўжо нетыповыя. Па-першае, здаро- вява ды пузатыя, а па-другое — драпежнікі. Можна сабе ўявіць: на катой пачалі паля- ваць! Іх у Пуцькаве бы нейкі мор звёў, на- стаўнік быў змушаны перанесці галаву ў школьны музей, чым, у сваю чаргу, дапамог міліцыі злавіць злодзейку, якія паквапіліся на выстаўленую ў музеі зброю часоў вайны. За- лезлі яны некай ноччу ў музей, ды першае, што трапіла ў прамень ліхтарыка, была тая галава з разяўленай пашчаю і вусішчамі з паўметра ўразлёт. Пападалі зладзюкі бес- прытомнымі. Яшчэ цёпленымі міліцыянер- ры іх і павязалі, прызнаўшыся, што лепшай ахоўнай прылады нідзе не бачылі.

Адным словам, рыбалку ў Пуцькаве любілі. Ды не толькі тут, але і ў навакольных вёсках.

Жыў непдалёк адзін разумны мужык, якога Жэўжыкам звалі. Тое не мянушка бы- ла, а прозвішча такое. Дык ён што дадумаўся: свінчука вывучыў у возера за рыбай нырца

даваць. Той гэтак спрытна ў валу кідаўся, што час ад часу ладных ляшчоў у зубах выцягваў. Але ж нядоўга Жэўжык гэтакім чынам паля- ваў: аднойчы свінчо ўзяло на зуб вялізнага яр- ша. А што за рыба ёрш — усім вядома. Як рас- пусціў той ёрш плаўнікі ў роце свінчука, як

Дзмітрый ПАДБЯРЭЗСКИ

КІНО ў ПУЦЬКАВЕ

Рыбацкае апавяданне

напыжыўся — так і кранты вадалазу прыйшлі.

Жэўжык, трэба сказаць, чалавек быў сапраўды крыху са скручанай разбой. Аж пакуль не прыйшоў у кіно, не пачаў па вёсках фільмы круціць.

Менавіта Жэўжык у той раз прапанаваў мужчынам адправіцца на Цмокавы Вір па- рыбачыць.

Уладкаваўшыся на высокім беразе, які павольна збягаў да возера, кульнулі за поспех адну-другую-трэцюю, пасля чаго панаставілі сетак, крыху качак стрэльбамі папужалі, ніводнай не здабыўшы, расклалі вогнішча, бо насябачь дробязі на юшку дзед Нырок заўсёды ўмеў! Пад гарачую юшку і паселі ля вогнішча як сцяпнела, памаліўшыся Бахусу адносна жаданай здабычы.

— За гаспадара, значыць! — сказаў Шпілё- нак, не ў першы, зразумела раз, маючы на ўвазе калі не сама, якога каравулілі сеткі, дык, прынамсі, добрага шчупака ці дзесятак ляш- чоў.

Мужчыны згодна закінулі ў сябе пітво і з асалода пачалі сёрбачь гарачую юшку. На беразе Цмокавага Віру адно было чуваць, як па наваколлі разляталіся рыбныя хрыбішны, што смачна сплёўваліся аматарамі ціхага па- льявання.

Наўкола і сапраўды было ціха. Пад вечар распагозілася, пацяпела, некуды зніклі да- кучлівыя хмаркі, што яшчэ ўдзень спрабавалі сыпаць дробненькім дожджыкам, хвалі на возеры супакоіліся, на небе асіярожна за- паліліся зоркі, і душы мужчын апанаваў такі ўсяленскі спакой, такая невыказная асалода жыць, што дзед Нырок першы зацягнуў песню: "Ой вы, волы, мае волы!". Мужчыны зладжана падхапілі прыпеў, і песня тая доўга адшукалася рэхам у блізкіх і далёкіх барах.

Песня — песня, але ж неўзабаве Ка- паніца згадаў галоўнае з усіх мастацтваў.

— Жэўжык, а ты раптам фільм які маеш у буды? — спытаў ён.

Кіншчык задумаўся: пра любоў у яго з са- боў дакладна нічога не было, пра шпіёнаў фільм ён яшчэ ўчора здаў на базу, шпіёнскую любоў, скралзеную недзе копію фільма пра Джэймса Бонда, ён дагэтуль хаваў у хлечуку, выкарыстоўваў рэдка, а таму на рыбалку ўзяць не дадумаўся. Ды й хто ж ведаў, што на возеры душа раптам запатрабуе нечага тако- га, узнёслага!.. Але палез у будку пакорпацца ў скрынях. У іх з гадамі набралася ашмёткаў ад самых розных фільмаў, таму Жэўжык мужчынам сказаўшы, што нешта паглядзець яны ўсё ж здолеюць.

Ён запустіў старонькі генератар, а мужыкі тым часам расцягнулі паміж соснаў, што ста- ялі на самым беразе, прасціну і зноў налілі ў шклянкі ў прадчуванні сустрэчы з прыго- жым.

У Жэўжыка знайшоўся мульцік пра Віні Пуха, які атрымаў энтузіястычны прыём аўдыторыі.

— Бач ты! — расхваляваўся дзед Нырок, — мёд у іх няправільны! А вось у нас мёд — правільны! Давайце, мужыкі, за правільную рыбу!

Тост быў самы актуальны, таму і яго так- сама ніхто не прапусціў. Адно што сабака Жук тышчуўся пысай пад локаць дзеду і пра-

мармытаў: "Харош ты ўжо!" Нырок як не па- чуў крытыкі.

І тут з будкі раздаўся радасны голас Жэўжыка:

— Мужыкі, што я знайшоў! — кіншчык выллецеў са шпуляй у руках і пачаў ліхаманка- ва запраўляць стужку ў апарат. — Я і забыўся, што ёсць. "Грэчаская"... як яе... "Смар- коўніца", во! Паказваю па спецаказу, у адна- го чалавека ў раёне набыў за вя-а-лікія гро- шы! Але для сяброў — задарма!

Фільм быў такі незвычайны, што хвілін праз дзесяць мужчыны спачатку нібы прыўзняліся па-над зямлэй, аднак неўзабаве грывнуліся аб яе і пачалі плявацца яшчэ больш занята, чым рыбіннымі косткамі.

— Паскудства нейкае! — прамовіў Ка- паніца. — Абы што! Ім што, займацца больш няма чым?

— Гэта секс, — растлумачыў разумны Шпілёнак.

— Бачу я, што гэта! — зароў трактарыст. — Іх бы ўсіх да нас у калгас, зямлю араць. Ото быў бы толк людзям! А яны — на што сябе трацяць?

— Жанчына прыгожая, — заўважыў дзед Нырок. — Чыстая такая, гладкая, як парк- махерка.

Аднак Капаніца дамогся таго, каб секс скончыўся хутка, і агульны настрой, які быў унаў пасля прагляду гэтых непрыстойнасцей, Жэўжык выратаваў, выцягнуўшы з самага дна скрыні яшчэ адзін фільм.

— Во, самы раз! — сказаў ён. — Класіка су- светнага кіно! "Чапаеў"! Любоў і вайна без аніякіх шпіёнаў!

"Чапаеў" улагодзіў усіх. Выпілі і за Васіля Іванавіча, і за Пецьку, і за Ганку. Фільм гля- дзелі з задавальненнем аж да таго моманту, як нахабныя афіцэры рушылі наступам на пазіцыі чырвонаармейцаў. А тут яшчэ ў Ганкі патроны скончыліся. На гэтыя яе словы пер- шы зрэгаваў Капаніца.

— Хлопцы! — зароў ён ледзь не на ўвесь раён. — А ну дапаможам нашым!

Ён скочыў за стрэльбай, за ім — іншыя муж- чыны, якія адчулі, што без іхняй дапамогі фільм сапраўды можа скончыцца кепска. Жук заліўся брэхам. — Па ворагах рэвалюцыі... — скамандаваў Капаніца, — залпам... агонь!

Не надта ладна, ды затое адразу з чатырох стрэльбаў мужчыны смалянулі па афіцэрах якраз у той момант, як кулямёт ажыў, а ворагі пачалі валіцца на зямлю.

— Ага, маеш! — яшчэ дадаў голасу трактар- рыст. — Зараджай... гатоўся... плі!

Мужчыны зноў бабахнулі па ворагах, і ў прасціне ўтварыліся ладныя дзіркі, хоць па- ранейшаму было відаць, што псіхічная атака белых не захлынула: нібыта ачумелыя, афіцэры працягвалі наступ, ніяк не рэагуючы на стрэлы мужыкоў. І Жэўжык не вытрымаў: кінуўся ў будку, выскачыў з яе, нешта трыма- ючы ў руцэ, размахнуўся і шпурнуў у бок прасціны прадмет, які нагадаў знешне бу- тэльку. А іх мужчыны захапілі на рыбалку, варта прызнаць, не адну штуку, а дзве поўныя авоські.

— Ты што, збрэндзіў?! — усхапіўся з зямлі Капаніца, але Жэўжык паваліў яго на пясок, сам ледзь не па вушы зашпуніўся ў яго. Адне- куль з-пад зямлі пачуўся ягоны здушаны голас: — Лажыся!

Было з-за чаго! Пад прасціною лягнула так, што па возеры пабеглі вялікія хвалі.

І ўсё было б яшчэ нічога, калі б з таго боку, адкуль набліжаліся белыя, не прагучалі стрэ- лы ў адкас. Спачатку адзін зарад трапіў у фару кінабудкі, потым выбухнула добра напампа- ванае лодка з гумы, потым нешта гвазданула па кінаапарату, ды так, што стужка спыніла- ся, і на рэштках экрана застыў перакошаны твар аднаго з белых афіцэраў.

— Ну, блін! — крыкнуў Капаніца. — Яны ж, гады, яшчэ і адстрэльваюцца! А ну, хлоп- цы, пакажам ім кузькіну маць!

І ён смалянуў у бок возера з абодвух ства- лоў.

— Усім кінуць зброю! — раптам пачулі яны голас, які ішоў ад валды. — Здавайцеся!

— Я табе здамся, паскуда белая! — адказаў Жэўжык. — Думаеш, граната ў мяне апошняя была?! Во я табе зараз, здыхы афіцэрская!..

Ён паспрабаваў зноў залезці ў будку, але быў змушаны бразнуцца на зямлю, каб паве- тра проста над ягонай галавой прашыла смачная аўтаматная чарга.

— Я не разумею! — ачаломкаўся Шпілё- нак. — Як нам Ганку ратаваць — дык усё ў па- радку. А як ёй нам дапамагчы — дык у яе зноў патронаў няма! Дзе той Пецька?

— Яшчэ раз загадаю: усім зброю далоў! — у другі раз з возера пачуўся зычны голас, гэ- тым разам узмоцнены нібы мегафонам, і толькі тады да мужыкоў дайшло: гэта — не белыя, а нехта іншы. Бо куль у белых такія гуч- ныя мегафоны?

І калі над Цмокавым Вірам нарэшце зноў запанавала цішыня, яе прабіў магутны, зда- ровы мужчынскі храп: зломлены перажыван- нямі Капаніца заснуў імгненна і, здаюцца, на- заўсёды. Іншыя рыбакі пакідалі зброю на зямлю, павыцягвалі ўгору рукі і так сталі. Ад- но Шпілёнак шаптаў скрозь зубы: "Каб я здаўся тым белякам... ніколі!"

Тут і "белякі" выйшлі на святло. Іх было ўсяго двое, апранутыя ў камуфляж, але без пагонаў ды фуражак, якія мужчыны толькі што бачылі на экране. У руках яны трымалі па аўтамату без прыкладу.

— Інспектар рыбаглядлу Уклеякін, — на- зваўся першы. Другі коратка кінуў: — Инспек-

тар Хвастоў.

— А мы...эта... кіно глядзелі, — паведаміў Жэўжык.

— І ўсё? — не паверыў Уклеякін. — А на- што тады па нас стралялі? Вы разумееце, што ўзялі зброю на прадстаўнікоў закону падчас выканання службовых абавязкаў? І хто нас афіцэрскімі заразамі абзаваў, га?

— Дык мы думалі, што гэта белыя пачалі страляць, — патлумачыў дзед Нырок. — Кіно нас з панталыку збіла.

— Кіно... — працадзіў Хвастоў. — Ага, такі васьмь сеанс з гранатамі. Кацэр наш прадзіравілі. Цікавае ў вас кіно! Дзе бракань- ерскія прылады?

— Няма! — развёў рукамі Шпілёнак. — Усе прылады — вуды ды ружжы. А на іх даку- менты маем.

— Я пра сеткі кажу, не прыкідвайцеся! Дзе сеткі?

Жэўжык меў прозвішча насамрэч невы- падковае. Што-што, а сутнасць кожнай сітуа- цыі, у якія ён трапляў вельмі часта, заўсёды адчуваў надзвычай абвострана. Ён і тут не разгубіўся:

— Сеткі? Гэта мы зараз, добраахвотна! — і паскакаў да кінабудкі.

Вярнуўся ён, трымаючы ў руцэ тую самую запаветную авоську, у якой было яшчэ чаго пакаштаваць. Незвычайная сетка зрабіла на афіцэраў рыбаглядлу, трэба прызнаць, незра- зумелае ўражанне.

— Дык гэта... — пачаў Хвастоў. — Як тое разумець? Хабар ці...

— Ці! — рашуча пацвердзіў Шпілёнак. — Апошняя! А да кожнага такога "ці" ў нас ма- ецца адпаведнае "так". Атрымліваецца ў суме: цік-так — і ўсё як мае быць! Прашу да стала!

Інспектары рыбаглядлу — гэта, як вядома, тыя ж рыбакі, толькі што пры выкананні. Та- му сутнасць такога працэсу, як паляванне на рыбу з усім абавязковым сервісам, яны ўспрымаюць абсалютна гэтаксама, як і звы- чайныя рыбакі. Толькі што хіба больш абво- страна. Вось чаму яны і паразумеліся. Пасля пятай, з цяжкасцю варушачы языком, інспектар Уклеякін прамармытаў:

— А ўсё ж арудзіе... браканьерства, сетку гэную, мы канфі... ску... ем!

Але, канфіскаваць было яшчэ багата чаго! А каб афіцэры не надумаліся да таго ж і пра- такол запаўняць, Жэўжык зрабіў сапраўды гераічны ўчынак, прапанаваўшы інспекта- рам шпулю з фільмам.

— Тут, разумееце, пра грэчаскую рыбалку, — сказаў ён, літаральна адрываючы стужку ад сэрца. — Клёў у грэкаў стаіць — словамі не перадаць.

З тым інспектары і накіраваліся да кацера, накінуўшы на шыі аўтаматы. Жэўжык пада- гнаў да берага кінабудку, каб з дапамогай аца- лелай пасля атакі белых фары тыя маглі зруч- на забрацца на борт. Афіцэры шукалі кацэр нядоўга, і праз якіх пятнаццаць хвілін, на- браўшы поўныя боты вады, запустілі нарэш- це матор і павольна пачалі адплываць. Пры святле фары пуцькаўскія, аднак, убачылі, што кацэр не столькі прасоўваецца наперад, колькі паглыбляецца ў ваду. І неўзабаве на

Арт-пацеркі

Міжнародны фестываль музыкі "Мінская вясна-2005" пачынаецца сёння і працягнецца да 7 мая — амаль да Дня Перамогі, 60-годдзю якой ён прысвечаны. На трох філарманічных пляцоўках разгорнецца парад канцэртаў з удзелам айчынных майстроў мастацтваў і музычнай моладзі, гасцей з іншых краін. У Малой зале, абсталяванай у абноўленым будынку Беларускай дзяржаўнай філармоніі, 1 красавіка творчы вечар салісткі БДФ З.Феакіставай, 2-га — "Музычная гасцеўня" Т.Старчанкі з праграмай "Музыканты жартуюць", на 5-га пазначана выступленне Ансамбля салістаў "Класік-Авангард" пад кіраўніцтвам У.Байдава (да 20-годдзя калектыву). У наступныя два вечары — канцэрт маладых кларнетыстаў (клас прафесара У.Скараходава) і праграма Мінскага струннага квартэта. У Вялікай зале БДФ фестываль распачне праграма "Новыя імёны" (5 красавіка), якая прадставіць стыпендыятаў Спецыяльнага фонду Прэзідэнта РБ па падтрымцы таленавітай моладзі ды Міжнароднага дабрачыннага фонду "Новыя імёны". Назаўтра выступіць Дзяржаўны струнны квартэт імя М.Глінкі з Масквы, а 7-га — Канцэртны аркестр Гродзенскай абласной філармоніі пад кіраўніцтвам Б.Мягкова. У той жа вечар "Мінская вясна" завячае ў камерную залу, што на Залатой Горцы: сталічныя музыканты выканаюць санаты і трыо Л.ван Бетховена.

Лекторы ў Нацыянальным мастацкім музеі РБ запрашае 2 красавіка спрычыніцца да мастацтва Іспаніі ды Італіі XIX ст. А наступным днём, 3-га, адбудзецца лекцыя на тэму "Постімпрэсіянізм. Вінсэнт Ван Гог і Поль Гоген".

Сваё 15-годдзе адзначыў Дзяржаўны музей гісторыі тэатральнай і музычнай культуры РБ. Тры гады таму ён справіў навааселле ў гістарычнай частцы сталіцы, у адрэстаўраваным будынку, які спаквалі абжывае, ладкуючы, апроч зменных выставак, творчых сустрэч, канцэртаў і юбілейных вечарын, сталыя экспазіцыі. Першая з іх адлюстравала вытокі беларускай тэатральнай і музычнай культуры. А не так даўно адкрылася экспазіцыя "Беларуская музычная культура XX стагоддзя". Яе асноўная ідэя — паказаць найбольш значныя падзеі, творы, дакументы, праз якія раскрываюцца шляхі развіцця музычнай культуры Беларусі ў той перыяд. А каб не страціць унікальную акустычную канцэртную залу, вартасці якой паспелі аганіць і музыканты, і слухачы, спецыялісты абавіраліся на адпаведныя тэхнічныя дэзайнерскія прынтцыпы. Таму для размяшчэння сцэнаў і вітрын выкарыстаны сцены, глыбокія аконныя праёмы, нішы, балконныя галерэі, што лёгка закрыць, задрапіраваць маркізамі, трансфармуючы выставачную залу ў канцэртную. Экспазіцыя, адкрытая для папаўнення новымі матэрыяламі, уражвае унікальнымі афішамі, здымкамі, жывапіснымі партрэтамі, нотнымі рукапісамі і выданнямі, музычнымі інструментамі, іншымі мемарыяльнымі рэчамі, што належалі вядомым дзеячам мастацтва.

"Арт-мажор": пад такой назвай з 15 сакавіка па 20 мая ў сталіцы праходзіць фестываль, прысвечаны 60-годдзю Перамогі, а таксама 30-годдзю з часу заснавання Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў. Лепшыя творчыя калектывы гэтага ўніверсітэта выступаюць на розных сцэнічных пляцоўках са сваімі новымі праграмамі. Днямі, 6 красавіка, кафедра духавой музыкі БДУ культуры і мастацтваў дае канцэрт у Клубе імя Ф.Дзяржынскага. Пачатак а 18-й гадзіне, уваход — вольны.

С.ВЕТКА

Юбілей народнай артысткі СССР прафесара Тамары Ніжнікавай урачыста і афіцыйна адзначаны 28 сакавіка ў Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі. А вось віншаванне ад Прэзідэнта Беларусі яна атрымала яшчэ на пачатку месяца, у дзень свайго нараджэння. І якраз да юбілею нашай слаўтай спявачкі і педагога дырэцыя фондавых матэрыялаў Белтэлерадыёкампаніі і канал "Культура" Беларускага радыё падрыхтавалі кампакт-дыск, дзе прадстаўлены класічныя оперныя арыі, рамансы, фрагменты з аперэт у выкананні Т.Ніжнікавай.

Наша спеўнае золата

Тамара Ніжнікава

Класічныя арыі, рамансы, песні, фрагменты з аперэт /запісы 50-х - 70-х гадоў/

1. Д. Расіні	Камічэскі Ратон з оперы "Севільскі циркель"	6:11
2. Д. Вердзі	Арыя Лявоніа з оперы "Рыганда"	4:51
3. Д. Вердзі	Супрацьпаставы і дуэты оперы "Трыстан"	7:04
4. Д. Вердзі	Арыя Векета з 4-й оперы "Трыстан"	5:41
5. Г. Давідаў	Камічэскі Ратон з 1-й оперы "Пад дзі Шавулі"	2:23
6. Ж. Бізэ	Рэцытыву і арыі з оперы "Шукальнікі пераказу"	6:10
7. Д. Пуччыні	Вальс Альвіна з оперы "Віска"	2:04
8. Ш. Ляскі	Гімна з оперы "Віска"	2:04

Нацыянальная дзяржаўная тэлерадыёкампанія Рэспублікі Беларусь

Зоркі беларускай оперы

Тамара Ніжнікава

Класічныя арыі, рамансы, песні, фрагменты з аперэт /запісы 50-х - 70-х гадоў/

студыя аднаўлення фанаграм - 2005

Частка "залатога фонду" Беларускага радыё, унікальныя архіўныя запісы 1950-70 гадоў, сабраныя на дыску, — гэта працяг серыі "Зоркі беларускай оперы", пачаткам якой сталіся аналагічныя зборкі ўзораў вакальнага мастацтва Л.Александровскай, М.Ворвулева і своеасобліва анталогія творчасці айчынных оперных салістаў 1940-50 гг. Праца над новым CD дазволіла сістэ-

матызаваць архіўныя запісы, з іх два дзесяткі скампанаваць на сучасным гуканосбіце, быццам бы адкрыць крыху забыты залаты спеўны скарб, вярнуць яго ў актыўны ўжытак. Маладое пакаленне слухачоў, у тым ліку і студэнтаў Тамары Мікалаеўны (для якіх яна ўжо — оперная легенда, імя з энцыклапедыі), мае мажлівасць пераканацца, што "легенда" нараджалася з насамрэч залатога голасу, з абаяльнага артыстызму, яскравага майстэрства, шматграннага таленту, самаадданай любові да музыкі. Усе гэтыя вартасці раскрываюцца праз выкананыя Т.Ніжнікавай каваліну Разіны з "Севільскага цырульніка" Д.Расіні ды арыі з опер Д.Вердзі, песню Сольвейг Э.Грыга, рамансы "Званочак"

А.Гурьлёва, "Салавей" А.Алях'ева, "Венецыянскую ноч" М.Глінкі, "Фарэль" Ф.Шуберта, песеньку Тангаліты з аперэты П.Абрахама "Валь у Савай"...

Асабліва каштоўнасць запісаў у тым, што ансамбль з Т.Ніжнікавай стваралі таксама выдатныя дзеячы айчыннага мастацтва дырэктары І.Жыновіч, Л.Любімаў, Б.Райскі, Ю.Бяльзакі, У.Машэнскі, піяністы Т.Міянсарава, Е.Эфрон, вялянчаліст Б.Скабло.

Нядаўняя прэзентацыя CD на хвалю радыёканала "Культура" сталася прыемным сюрпрызам для выдатнай спявачкі, чыё чарадзейнае каларатурнае сапра на будзе цяпер, безумоўна, часцей упрыгожваць эфір.

С.Б.

На здымках: народная артыстка СССР прафесар Тамара Ніжнікава вядзе заняткі ў Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі; так выглядае новы кампакт-дыск.

Фота забяспечана аўтарам

Штрых з нагоды «Белых Росаў»

У межах тэатральнага праекта "Віртуозы сцэны" быў паказаны спектакль "Хто апошні па каханне?" з удзелам Ларысы Удавічэнкі, Станіслава Садальскага, Наталлі Карчагінай, Сяргея Мухіна, Флора Мазі.

Зразумела, у зале Цэнтральнага дома афіцэраў сабраліся пераважна тыя, каго цікавіла акцёрскае майстэрства расійскага дуэта Садальскага і Удавічэнкі, якіх публіка памятае, прынамсі, дзякуючы серыялу "Месца сустрэчы змяніць нельга". Дарэчы, Ларыса нават па ходзе спектакля нагадала пра гэта, закцэнтаваўшы ўвагу на вядомым "касэлэ". А вось Стас адмаўляецца гаварыць пра папулярную стужку, якая, паводле слоў акцёра, сап-

савала яму жыццё. Услед акцёру заўсёды пакеплівалі: "Мент касэлэ! паклаў!"

У гастрольным спектаклі С.Садальскі выконваў ролю бізнесмена, Л.Удавічэнка — ягонай палюбоўніцы. Іх сувязь разводзіць дачка гераніні, адбіваючы "спонсара" ў машы, дзе яна кінуўшы свайго хлопца. Праўда, артыстам цяжка было даць веры: "дачка" не ўспрымалася побач з амаль юнай, зграбнай "матуляй"... І на паклон вялізны Садальскі вынес Ларысу, можна сказаць, у далонях!

Ён, дарэчы, загаварыў пра сваіх мінскіх сяброў Ігара Дабралюбава і Аляксея Дударова, якіх набыў падчас здымак фільма "Белыя Росы". Акурат пры гэтых словах Дудароў

узняўся на сцэну. Перадаў прывітанне ад Ігара Дабралюбава, які з-за хваробы не змог прысутнічаць на спектаклі. Прызнаўся, што па-добраму зайздросціць Стасу, бо той носіць на руках такую жанчыну. А яшчэ — весела заўважыў: "З таго часу, калі мы ў апошні час бачыліся, з'явілася гарэлка "Белыя Росы" — і прэзентаваў Садальскаму бутлю на падносе. Як прарагаваў майстар эпажажу? Тут жа адкаркаваў яе. Трошку сербануў з гарлавіны і... выпліснуў астатняе на залу. Пырскі ляцелі аж да дзесятага раду!

Прызнаўшыся ў тым, што заняты стварэннем Тэатра Беларускай арміі, А. Дудароў прылюдна "абавязуў" Стаса сыграць праз

паўгода тут, у Доме афіцэраў, дзе адбылося адкрыццё новага тэатра. Між іншым, у спектаклі "Хто апошні па каханне?" — практычна першая тэатральная роля С.Садальскага.

Сяргей НОСАЎ
Фота забяспечана аўтарам

Яго не забывае Львоў

«Рэвю-канцэрт» і «Вакол каханьня», дзе быў лібрэтыстам, рэжысёрам, балетмайстрам. У Дзяржаўным ансамблі танца Беларусі, з якім ён супрацоўнічаў да апошніх сваіх дзён, стварыў унікальныя нумары, якія ўвайшлі ў «залаты фонд» калектыву і дагэтуль захоўваюцца ў яго рэпертуары («Перапелачка», «Крыжачок», «Лявоніха» ды інш.)

Асаблівае месца ў творчай біяграфіі С.Дрэчына займае Львоўскі тэатр оперы і балета. Супрацоўніцтва з гэтай трупай пачалося ў 1961 г. Тады ж сустрэліся С.Дрэчын і Я.Лысык, выдатны мастак-сцэнограф. Іх супрацоўніцтва і асабістае сяброўства працягвалася 30 гадоў (у 91-м пайшоў з жыцця Я.Лысык). У садружнасці майстроў былі створаны балеты «Эсмеральда», «Медэя», «Спартак» ды інш. І вось у 2003 годзе (праз 10 гадоў пасля таго, як памёр мой муж Сямён Уладзіміравіч) народная артыстка Украіны Наталля Слабодзян, у свой час вядучая ба-

лерына, а потым балетмайстар-рэпетытар Львоўскага тэатра оперы і балета, аднавіла «Эсмеральду» Ц.Пуці ў пастаноўцы С.Дрэчына і сцэнаграфіі Я.Лысыка. А ўвосень 2004 г. дырэктар тэатра запрасіла мяне на гэты спектакль, які ідзе з вялікім поспехам і з аншлагам.

Калі ўлічыць, што першую пастаноўку «Эсмеральды» ў Львове С.Дрэчын ажыццявіў у 1970 г., а ў новай рэдакцыі яна з'явілася ў 82-м, дык можна сказаць, спектакль з пэўнымі перапынкамі жыве на той сцэне больш як тры дзесяцігоддзі! Не так ужо і часта сёння бывае, каб праз шмат гадоў пасля адыходу сучаснага балетмайстра яго пастаноўку аднаўлялі ў тэатры іншай краіны. Ці ж гэта не прызнанне Талента!

Л.ДРЭЧЫНА

Фота забяспечана аўтарам

На здымках: праграма львоўскага спектакля; С. Дрэчын (Янка) і Л. Ражанова (Марына) у балете «Князь-возера».

Новая рубрыка «ЛіМа» падтрымае жаданне многіх чытачоў: зрабіць традыцыйны для нашага выдання знаёмства з таленавітай беларускай моладдзю, якая толькі выходзіць на дарогу прафесійнай творчасці, больш рэгулярнымі. Прэм'ера рубрыкі «Моладзь ідзе» адбываецца вясной, а вясна ж і ёсць маладосць.

Нашы будучыя суразмоўцы — маладыя пісьменнікі, журналісты, спевакі, кампазітары, навукоўцы, мастакі, акцёры, рэжысёры, архітэктары... Словам, прадстаўнікі ўсіх творчых прафесій.

Запытайцеся ў сябе: «Хто ідзе на змену масцітым майстрам?.. Хто будзе следам за ім ствараць гонар беларускага тэатра, выяўленчага мастацтва, кіно, тэлебачання, беларускай літаратуры, архітэктуры, журналістыкі, эстрады, навукі?» Каб не абцяжарваць сябе пошукамі адказу, сачыце за старонкамі «ЛіМа».

Чалавек экспромта

Раман ПАДАЛЯКА — акцёр Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы. У 2002 г. скончыў Беларускаю дзяржаўную акадэмію мастацтваў. У тэатры працуе тры гады. Задзейнічаны ў спектаклях «Памінальная малітва», «Мы і ЯНО», «Саламея», «Афрыка», «Барух-Эмануэль», «Ідылія», «Івона, прынцэса Бургундская», «Балада пра каханне», «С.В.»

— Як усё пачыналася?

— У трохгадовым узросце бацькі прывялі мяне ў тэатральную студыю. Спачатку я проста паслухмяна назіраў і, сам таго не ведаючы, запісваў у сваю памяць усё цікавае. З часам пачаў удзельнічаць у спектаклях. Тады і зразумеў, што сцэна прыносіць мне сапраўднае задавальненне. Таму далейшы шлях — паступленне ў Беларускаю дзяржаўную акадэмію мастацтваў. У нас быў добры і творчы курс, выдатныя выкладчыкі... Дарэчы, я б мог і не стаць артыстам. Мае бацькі спартсмены, і я нейкі час таксама думаў пра спорт, але лёс распісаў п'есу майго жыцця па-іншаму.

— І лёс не памыліўся. Калі назіраў за тваёй працай у спектаклі «Івона, прынцэса Бургундская», я зразумеў, што усё было недарэмна. А што было самым складаным?

— Час, калі я ўваходзіў у дарослае жыццё. Уявіце сабе: за плячыма акадэмія, наперадзе — тэатр... Злаецца і знаёмы і незнаёмы, але такі прыцягальны. Складана было асвойваць так званыя «ўводныя ролі». Пачаткоўцам на іх, як правіла, не хапае часу, бо спектакль не новы і ігра акцёраў даўно ўжо адшліфаваная.

— Якія ролі сёння падабаюцца?

— Роля прынца ў спектаклі «Івона, прынцэса Бургундская» рэжысёра Аляксандра Гарцуева... Люблю ролю Івана ў спектаклі Уладзіміра Савіцкага «Балада пра каханне». А ўвогуле, хацелася б больш працаваць, мець больш роляў, каб былі спектаклі сучасныя, і для моладзі. Напрыклад, такія, як «С.В.» паводле Чэхава. Хацелася б працаваць з добрымі рэжысёрамі, нават з замежнымі. Няхай частей прыязджаюць. Гэта ўзаемаабмен, пашырэнне кругагляду, а значыць — прафесійны рост артыста.

— Твае мары, планы, захапленні?..

— Самае галоўнае, каб тэатр жыў і каб моладзь складала яго рухавік. Што да асабістых мараў, то хацеў бы сыграць у спектаклі па п'есе Сэмюэля Бэкета «У чаканні Гало». Я быў бы рады, калі б хто-небудзь за яго ўзяўся. Пра планы? Я не люблю планаваць. Я чалавек экспромта, бо калі запланую што-небудзь, дык яно чамусьці не здзяйсняецца. Люблю гаварыць пра ўжо зробленыя справы. У нас з'явіўся музычны гурт «Альбо-альбо». Мы пішам музыку, робім канцэрты. І мяркую пра тэатральна-музычны праект.

— Хто з сучаснікаў і класікаў беларускай культуры табе бліжэй?

— На гэтае пытанне можна доўга адказаць, стварыўшы цэлы спіс, але я, як заўсёды, назаву экспромтам тых, хто апошнім часам быў блізка майму душэўнаму стану. Падабаецца творчасць Зміцера Вайцхошкевіча, ягоны «Паравоз каханьня». Захапляюся літаратурай тэатра абсурду. Люблю раманы Васіля Быкава і, вядома ж, усе п'есы, якія ідуць у нашым тэатры, асабліва тыя, у якіх я задзейнічаны.

— Раман, хто для цябе з'яўляецца аўтарьтэтам?

— Стэфанія Станюта... і ўсе старэйшыя артысты нашага тэатра. Лічу, што па жыцці трэба ісці, арыентуючыся на тое, што ўжо зроблена.

— Дапамагае ці перашкаджае артысту пачуццё каханья?

— На сцэне каханне лягчэй іграць з чалавекам, якога не кахаеш. А шчырасць, характэрная толькі для сапраўдных адносінаў, — гэта ўжо талент, які акцёр павінен выявіць. Каханне — гэта такая ж творчая структура, як і мастацтва. У ім трэба быць непрадказальным.

Наконт таго, перашкаджае каханне ці не, дык тут ёсць два аспекты. Калі твая палова не звязана з тэатрам, то ёй цяжка растлумачыць, чаму ты быў на працы да 23 гадзін і што ты там рабіў. А з іншага боку, калі разам працаваць, дык гэта значыць часта бачыцца, а каханне, як вядома, мацнейшае, калі людзі знаходзяцца на адлегласці.

— Як удаецца акцёру змагацца з псіхалагічнай несумяшчальнасцю, дэпрэсіяй?

— Засяроджваць увагу на псіхалагічнай несумяшчальнасці — недапушчальна. Трэба падтрымліваць нармальныя адносіны і, забыўшыся на ўсе прыязнасці і непрыязнасці, працаваць. Спектакль — гэта іншая рэальнасць, і нельга атаясамліваць паняцці ў жыцці з паняццямі на сцэне. Акцёр мусіць добра валодаць сістэмай кампрамісаў. Ні твой дрэнны настрой, ні дэпрэсія, ні сваркі — нішто не павінна перашкаджаць жыццю паўнаватрасным творчым жыццём. Спектакль дапамагае пазбавіцца дэпрэсіі, бо яна з'яўляецца тады, калі няма чаго рабіць.

— Мне заўсёды цікава, што адбываецца з акцёрам перадыходам на сцэну, пра што думаеш?

— Калі спектакль складаны, ты проста канцэнтруешся на тым, што адбываецца. Ёсць хваляванне, але яно мінае, як толькі ступаеш на сцэну і бачыш поўную залу глядачоў. Праўда, бывае і так, што забываецца тэкст. І тут ёсць некалькі варыянтаў ратавання сітуацыі. Па-першае, дапамога партнёра, які можа пераскочыць на іншую рэпліку. Па-другое, імправізацыя. Па-трэцяе, рухі, бо тэкст вучыцца не механічна, ён запамінаецца ўсім цэлам, перажываннямі, якія кладуцца, як файлы, у папку памяці.

— Раман, што табе, акрамя тэатра, дапамагае рэалізавацца?

— Самарэалізацыя — гэта пошук сябе ў розных жанрах творчай дзейнасці. Наш музычны гурт «Альбо-альбо» — частка самарэалізацыі. Мая выкладчыцкая дзейнасць у Акадэміі мастацтваў — таксама шлях да самарэалізацыі. Усё гэта не будзе плённым без тэатра. Ён дае мне крылы і неверагоднае цяпло, якое нельга параўнаць ні з чым.

Зміцер АРЦЮХ

Фота забяспечана аўтарам

На выстаўку... па прыз!

Неверагодна? Але ж гэты прыз — турыстычная пуцёўка — дастанецца камусьці без аніякіх намаганняў. Трэба толькі злавіць свой шанец і акадэмія 20-тысячным наведнікам выстаўкі, разгорнутай у фае Рэспубліканскага тэатра беларускай драматургіі, што па вуліцы Крапоткіна, 44. Разам з тэатрам запрашае сюды глядачоў Антыкварна-аўкцыённы дом «Paragis». Бо выстаўка, на якой прадстаўлены антыкварыят і мастацтва сучаснае,

прымеркаваная да чарговага, гэтым разам перадвёлікоднага, мінскага аўкцыёна, прызначанага на 24 красавіка. Уваход на выстаўку вольны, адчынена яна з 9.00 да 19.00, апроч панядзелка. Можна туды і патэлефанаваць: 283-16-64 або 289-50-60. А лепей прыйсці, ды не аднойчы: на творы мастацтва падзвіцца, мажлівую пакупку наглядзець, а калі пашанцуе — «вытрыш» атрымаць.

С.ВЕТКА

Прэм'еры дзесяць год

Соты паказ спектакля «Страсті (Рагнеда)» на музыку Андрэя Млзівані адбыўся ў Нацыянальным акадэмічным тэатры балета Беларусі. Яркая вобразнае ўасабленне легендарнай старонкі айчыннай гісторыі ажыццявіў харэограф Вялянцін Елізар'еў. 10 гадоў жыве на мінскай сцэне гэты балет (стваральнікі яго, як вядома, ганараваныя Дзяржаўнай прэміяй краіны і адзначаныя міжнародным прызнаннем), які застаецца сапраўднай візітоўкай айчыннага мастацтва: творам нацыянальнай харэаграфіі з арыгінальнай музыкай сучаснага беларускага кампазітара, на сюжэт з нашай нацыянальнай гісторыі

С. Б.

АПЫТАННЕ ГАЗЕТЫ “ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА”

Да нядаўняга часу пісьменнік (тут — “прафесійны літаратар”) сплываў свой доўг чалавецтву праз добрасумленнае выкананне абавязкаў “інжынера чалавечых душ”. Сёння ў азначанай якасці ён грамадству відавочна... не тое што непатрэбны, але нецікавы.

Ніводны з літаратараў не мае шанцу ўнікнуць таго асобнага і адначасова прафесійнага выбару, якім, па сутнасці, і з’яўляецца сёння **славесная творчасць**: рухацца следам за жыццём ці **насустрэч** (насуперак) яму? далучыцца да тых, хто складае эпосе гімнічныя песні, ці да тых, хто выштукоўвае для яе з’едлівыя **эпітафіі**?

Згаданы **выбар** урэчаўляецца ў літаратуры, што паўстае з сапраўднай жыццятворчасці. Тыя, для каго літаратура адбылася як жыццё, і тыя, для каго жыццё роўнае літаратуры, магчыма, блукаюць у трох соснах, а ўсё ж не дагукаюцца адно аднаго.

Дык дзе мы ёсць і чым мы ёсць, шаноўныя “літчалавекі”?

Бадай, толькі пасля шчырых адказаў на гэтыя пытанні можа адкрыцца, ці **БУДЗЕМ** мы...

Адзел крытыкі “ЛіМа” з нецярплівацю чакае вашых, шаноўнае спадарства, **роздумаў-водгукаў, якія можна дасылаць у рэдакцыю, па адрасе: 220005, г. Мінск, вул. Захаравы, 19; e-mail: minsk@lim.by**

Дык дзе мы ёсць і чым мы ёсць, шаноўныя “літчалавекі”?

Мікола ДУБОЎСКИ

Так нечакана аб’яўленаму “Апытанню газеты “Літаратура і мастацтва”, прызнаюся, ніколі я не здзівіўся. Цяперашняя, скажам мякка, “м’ягкая” у літпрацэсе даўно вымагала такой гаворкі. А вось тлумачэнне да “Апытання” некалькі насяржэжыла — бо досыць завуаліравана ў ім: што ж сапраўды з меркаванай пісьменнікаў жадае вывудзіць спадарыня крытыка, якая дагэтуль заставалася “ціхенькай”, “роўненькай”, як ворыва на небугрыстым полі? У памяці чамусьці ці не поруч з аб’яўкай з далёкага камуністычнага ўваскрэсла відомое “С кем вы, мастера культуры?”. Што сталася пасля гэтага адкрытага апытання тады, сёння, бадай, усім вядома. Таму падумаем: прычына цяперашняга літзастою — крызіс нацыянальнай крытыкі. Ён наспяваў паступова, з награваннем невырашальных (не толькі па яе віне) праблем.

І сённяшняя крытыка выдатную кніжку можа не заўважыць ці слізгануць па ёй павярхоўна, а шэрую прыўзняць. Гэта лічу, злучыўшы: чытач выдатны твор хутэй за ўсё не знойдзе на паліцах кнігарняў, а падхваленую кніжку заўважыць, прачытае, падумаўшы потым: “Зноў, што і дзесяць-дваццаць гадоў назад — беларуская кніжка не захапляе”.

Ведучы размову аб крытыцы, ні ў якім разе не хачу паставіць крыж на дасягненнях беларускіх крытыкаў — былі і ёсць сёння сярод іх вы-

датныя сумленныя мэтры, якія, маючы над сабою немалы ціск, усё ж удумліва расказваюць шырокаму чытачу аб вартасці, значнасці твору.

Лічу, што сёння варты вінаваціць у незапатрабаванасці беларускай кнігі крытыкаў і тых, хто з філфафедраў гаварыў і дастоль гаворыць пра беларускую паэзію і прозу некампетэнтна, іменна з-за гэтага магутнейшы ўклад у скарбонку роднай літаратуры пляяды пісьменнікаў-шасцідзясятнікаў, дзяцей вайны і пасляваенных першых гадоў усё яшчэ належна неацэнены.

Для надання актуальнасці сваёй думцы хачу сказаць пра творчасць аднаго шасцідзясятніка — Івана Мікалаевіча Пташнікава. Пісьменнік неардынарны ў палыходзе да кожнага твора: сюжэту, зместу, характара, у выкарыстанні палітры мастацкіх сродкаў. Ягоньня кніжкі — “Тартак”, “Чакай у Далёкіх Грынях”, “Лонва”, “Алімпіяда”) надзвычай прадзіўныя, высокамастацкія. І вось што дзіўна — Пташнікаў быў і ёсць настолькі таленавітым, што, каб і хацеў, ніколі не здарыцца праўдзе жыцця.

Я лічу, што і даўнішняя крытыка, і маладыя аналітыкі перад творцамі — у вялікім даўгу.

Ці Л. Дайнека — таленавіты паэт, раманіст. Адзін з першых адчуў, што сённяшняму беларусу трэба творы пра ягонае мінулае. Раманы “Меч князя Вячкі” і “След ваўкалака” актуальныя, патрэбныя і сёння, альбо Я. Сіпакоў — паэт і праязік, рознабаковы пісьменнік, разнастайны ў тэмах і жанрах. В. Адамчык — эпахальны раманіст, творы якога энцыклапедычна ахопліваюць трагічныя моманты ў жыцці людзей ў ваенны час. Ул. Дамашэвіч — мовавед у мастацкім паказе жыцця. Творы Г. Далідовіча — таленавіта і глыбока даследуюць жыццё ў розныя часы. Агляд творчасці падобнай значнасці пісьменнікаў можа быць бясконцы. Выснова адна: калі б свечасова, дэталёва, шырока крытыка гаварыла пра іх проста, а не толькі для падрыхтаванага чытача, мабыць, тады б і апытанне трэба было весці пра заваёвы беларускіх пісьменнікаў.

Напрыканцы гаворкі хачу сказаць пра тое, “чым мы ёсць, шаноўныя літчалавекі”. Мы — пісьменнікі. Адны імі робяцца — вучацца ў інстытутах, хапаюць з жыцця як мага больш выключных фактаў і потым будуць твор. Такі пісьменнік, на маю думку, хутка выпісваецца і зноў шукае ў бягучых буднях сюжэты, падзеі, каб зрабіць яшчэ кніжку. Ёсць і іншага кіпталу творцы. Па меры сталення ў іх абуджаецца патрэба пісаць. Творца з унутранай патрэбай тварыць не шукае сабе тэмы, яна са-

ма нараджаецца ў яго думках і пачуццях.

Покліч часу — дайце эпахальныя творы пра Беларусь і беларусаў. Толькі пісьменнік, які спраўдзіўся, здольны на падобнае. Хай такім акажацца сталы творца ці малады. Галоўнае — каб такі аўтар з’явіўся. І разгаворацца літчалавекі — лёд скранецца з месца. Вельмі небяспечна, на маю думку, рабіць спробу пакіраваць

літпрацэсам. Кан’юнктурышчыкі імгненна нагадаюць пра сябе, з-пад іх палююцца рэкі хвалебнасці. Наш Прэзідэнт шчыра і аб’ектыўна спадзяецца на згуртаванне пісьменніцкай браціі, але я ўпэўнены — яно не павінна быць штучным. Толькі пры гэтых умовах беларуская ідэя можа закрасаваць, а затым і даць зерне.

Сум па літаратуры

Сяргей АБРАМОВІЧ

Часта наракаюць на тое, што літаратура непапулярная, не ўдаецца захавацца ёю масы. У мяне ж наадварот: мне не даюць літаратуры, я прашу яе, дабіваюся, змагаюся, а ў мяне адбіраюць...

Калі вучыўся ў школе, часта не меў магчымасці прачытаць праграмных твораў, таму што іх не было ў бібліятэцы нашай вясковай школы. Калі ж паступіў на філфак і атрымаў доступ да добрых бібліятэк, то запозрыў, што літаратура, напэўна, не накіравана мне лёсам.

Амаль кожны выкладчык літаральна на лекцыях лічыў за свой абавязак паўшчытаць аўдыторыю за тое, што мала чытаюць. Вось некаторыя фразы, якія запомніліся: “Вы ж філолагі! Вы павінны прачытаць па 200 старонак тэксту за дзень”, “Якія ж вы філолагі?! Вы кухаркі, астраномы, банкіры, але ні ў якім разе не філолагі! Вам на філфаку няма чаго рабіць!”, “Вы як будучыя філолагі павінны з кожнай стыпендыі купляць хаця б адну кнігу” і інш.

Я так і рабіў — разлічваў усю стыпендыю, каб хапала на бохан хлеба і літр малака ці кефіру на дзень, за астатняе купляў кнігі (бацькі прапаноўвалі грошы, часам браў, але часцей адмаўляўся з-за гонару). Набытыя кнігі, як і ўзятая ў бібліятэцы, чытаў начамі.

Але нават за гэтае права філолага чытаць кнігі, набытыя за ўласныя грошы, трэба было змагацца, плаціць нервам, адносінамі з навакольнымі. Справа вольна чым. У студэнцкім інтэрнаце кожны дзень была шумная пагулянка: сёння за адной сцяной, заўтра за другой, пасля — у тваім пакоі, праз дзень у суседзях і г.д. У інтэрнацкай чыталы збіраліся, каб пакурыць, расказаць анекдоты. Угадваў, сварыўся, скардзіўся каменданту. Вынікі: адказвалі жартамі, запрашалі браць удзел у гулянку, пагражалі.

Калі прывязджаў у вёску і бацькі заўважалі мяне з кнігай у руках, то адразу наляталі:

“Кінь кнігу, не сушы галаву! У Мінску будзеш чытаць, а на выхадных дома адпачывай!”

Акрамя таго, колькі ў хаце тэлевізараў, магнітафонаў, радыёпрыёмнікаў — усё ўключана з раніцы да вечара, добра, што хоць не адначасова, а па чарзе, каб даць адпачыць тэхніцы. Галава адпачынку ніхто не дае.

Так і прачытаў за 5 год можа працэнтаў 30 з таго, што варта было б прачытаць “сапраўднаму філолагу”.

Трапіў працаваць настаўнікам у вёску і атрымаў асобнае жылло, хоць і развалюшнае, але ж сваё, на аднаго. Узрадаваўся і заспадываўся, вось цяпер перачытаю ўсё, што не паспеў: дзякуй Богу, зараз не трэба было разлічваць грошы на хлеб і малако, бо атрымліваў не стыпендыю, а зарплату. Але каб адвесці за паўдня 6 урокаў, трэба было паўночы да іх рыхтавацца. А яшчэ праводзіць паказушыя мерапрыемствы... Чаканні не спраўдзіліся, чытаць стала ўвогуле некалі.

Зараз з 9 раніцы да 6 вечара сяджу ў рэдакцыі, шчоўкаю па клавишах камп’ютэра, або езджу па камандзіроўках. Чытаць таксама няма як. А хочацца. Сумую па літаратуры ўсё мацней і мацней, таму што галды пралятаюць. Усе, што было да гэтага — змарнаваныя. Што будзе з астатнімі?

«Як падказвае сэрца...»

Надзея ПАРЧУК

“Да нядаўняга часу пісьменнік (тут — “прафесійны літаратар”) сплываў свой доўг чалавецтву праз добрасумленнае выкананне абавязкаў “інжынера чалавечых душ”. О, колькі спрэчных пытанняў тоіцца ў падтэксце гэтага няпростага сказа! Напрыклад: а чаму да нядаўняга часу? А зараз што, не сплывае? Не піша, а халтурьць? То ж не ўсе літаратары перайшлі на лёгкі хлеб і пачалі ствараць дэтэктывы, фэнтэзі, трылеры. Мяркую, сапраўдныя мастакі прыгожага пісьменства да такога ўзроўню не апусціліся, як бы цяжка ім ні жылося ў матэрыяльным плане. І калі гэта пісьменнік паспеў задураць чалавецтва? Пакуль пісаў ці яшчэ раней, бо калі пачаў ужо ствараць, то і стаў добрасумленна сплываць доўг. Але ці выстаўляла чалавецтва разліковы

рахунак нашым класікам — М. Багдановічу, Янку Купалу, Якубу Коласу?..

Не, справа тут не ў задоўжанасці і не ў абавязках літаратараў перад грамадствам, чытачамі. Усе нашы праязікі, паэты, крытыкі, публіцысты пішуць таму, што не могуць не пісаць, не могуць не тварыць, ім не маўчыцца. Такія ўжо ў іх творчыя душы, такія іх лёсы. Можна сказаць, што яны рабы ўласнай душы і свайго высокага сумлення, але не даўжнікі чалавецтва. Хаця менавіта яно (чалавецтва) карыстаецца здабыткамі таленавітых творцаў, той культуры і літаратурай, якая перадаецца ў спадчыну з пакалення ў пакаленне.

Дык вось, за такі духоўны нацыянальны скарб наадварот — чалавецтва, дзяржава знаходзіцца ў даўгу перад пісьменнікам. Грамадству неабходна ганарыцца сваімі літаратарамі, ведаць імёны тых, хто жыў і тварыў раней і хто піша ў наш час. А дзяржава са свайго боку павінна паставіць справу так, каб лягчэй жылося і ямчэй працавала тым творчым людзям, якія ўмеюць пісаць па-сапраўднаму. Трэба, каб у лепшых умовах апынуўся аўтар высокамастацкага твора, а не нізкапробнага дэтэктыва.

Калі грамадства будзе прыхільна ставіцца да сваіх пісьменнікаў, цаніць іх як твораў, аказваць падтрымку ў выданні вартых кніг, то прафесійны літаратар зможа вярнуць да сябе страчанага чытача і выведзе за сабой на літаратурную ніву маладога пачаткоўца.

І яшчэ: людзі чытаюць тое, што ім прапаноўваць. Так давайце прапаноўваць сваім чытачам такую літаратуру, якая дапамагла б ім духоўна расці, а не самазнішчацца на бездухоўнасці. І тады мы БУДЗЕМ вечна.

Гэту размову хацелася б закончыць уласнымі паэтычнымі радкамі:

Я пішу для душы. І не толькі свайй.
І пішу толькі так, як падказвае сэрца...

Здаён славіца Беларусь сваімі спевамі і спевакамі. Які таленавіты беларускі народ, я нядаўна зноў упэўнілася, калі наведла сталічную сярэднюю школу № 133 з музычна-харавым ухілам.

Там створана вялікая колькасць гуртоў, танцавальных груп. Увогуле, уся школа спявае і танцуе. Аднак гонарам яе

прышла Вольга Слабодчыкава, якая працуе з дзецьмі і цяпер. Менавіта з гэтым кіраўніком у 1998 годзе калектыў атрымаў ганаровае званне “Узорны хор Рэспублікі Беларусь”. Дзяўчаты 4–9 класаў паспяваюць займацца асноўнымі школьнымі прадметамі, граць на музычных інструментах і спяваюць у

Хача, трошкі схітравалі дзяўчаты, сказаўшы, што спяваюць у хоры не складана. Бо вялікая праца неабходная, каб пастаянна ўдзельнічаць у раённых конкурсах, фестывалях, харавых святах. А ўдзельнічаюць яны часта. У 1999 годзе калектыў атрымаў дыплом I ступені гарадскога фестывалю дзіцяча-маладзёжных хораў. У лістападзе 2004-га хор браў удзел у акцыі “Дзеці – вязням канцлагераў”, якая праходзіла ў СШ № 137. Не раз даводзілася абараняць гонар нашай краіны на міжнародных фестывалях, конкурсах. Выступалі дзяўчынкі ў Гродне, Магілёве, Гомелі, Маскве. У 1998-м атрымалі дыплом і прыз Беларускага экзархата за лепшае выкананне беларускай духоўнай праваслаўнай музыкі на II Міжнародным фестывалі-конкурсе праваслаўных спеваў у Мінску. У тым самым годзе – дыплом II ступені і званне лаўрэата на Міжнародным фестывалі-конкурсе хораў і вакальнай музыкі “Дні славянскага пісьменства і культуры” ў Маскве, а ў 2000 годзе на гэтым жа фестывалі ў горадзе Балашысе – дыплом Міжнароднага фонду славянскай культуры за адраджэнне і развіццё традыцый харавога мастацтва, дзе таленавітых дзяўчат адзначылі яшчэ спецыяльным прызам за высокае выканаўчае майстэрства выканання беларускай праваслаўнай музыкі. Праз год – грамата за высокае выканаўчае майстэрства на VI Міжнародным конкурсе праваслаўных песняспеваў. Летась на Міжнародным фестывалі “Вер” у Германіі – дыплом за высокае майстэрства. Праз тры месяцы хор быў запрошаны бургамістрам горада Бюля, дзе таксама атрымаў дыплом за высокае выканаўчае майстэрства.

Сёлета 19 красавіка “Sonore” будзе падтрымаць званне дзіцячага Узорнага калектыву Рэспублікі Беларусь. Што ж, пажадайма ўдачы, новых вялікіх і маленькіх перамог.

Юлія СЦЯПАНОВА

Фота забяспечана аўтарам

Удала дэбютавалі

З перамогі на абласным аглядзе тэатральнай творчасці вучняў у Гродне, прысвечаным 60-годдзю Перамогі, пачаў сваё творчае жыццё драматычны калектыў школы з вёскі Кашалёва Наваградскага раёна. Настаўнікі-кіраўнікі, прыхільнікі драматычнага тэатра, М. Санько і М. Жыдко, якія выступілі рэжысёрамі, для дэбюту абралі драму нашага вядомага пісьменніка, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі Георгія Марчука “Шчасце Лізы і Ягора”, якая, дарэчы, атрымала прэмію на рэспубліканскім конкурсе драматургіі. У п’есе адлюстраваны драматычныя падзеі жніўня-лістапада 1941 года: сціплай беларускай жанчына, рызкуючы жыццём, уратавала дзяўчынку з мінскага гета.

Ролі ўдала выканалі школьнікі Н.Калюк, М. Вілімовіч, Д.Радута, Д.Каралько.

Марыя РУДОВІЧ

На здымку: Н.Калюк у ролі Яніны Піліпаўны.

Фота забяспечана аўтарам

Спяваюць — з майстэрствам

лічынца хор, пра які захачелася раскажаць.

Хор “Sonore” арганізаваны ў 1982 годзе. Яго кіраўнікамі былі М. Шымановіч, В. Клундук, Г. Цыгг. А ў 1997-м на месца настаўніка харавых дысцыплін

хоры. І, як раскажалі самі яго ўдзельніцы, гэта зусім не цяжка, асабліва з такім педагогам, як Вольга Барысаўна, да якой вучні ставяцца з вялікай пашанай і любоўю.

Якія яны — «НОВЫЯ» людзі?

Псіхолагі лічаць, што сучаснае пакаленне падлеткаў кардынальна адрозніваецца ад усіх папярэдніх. Гэтыя дзеці нарадзіліся на стыку эпох і выраслі ў новым часе, да якога многія з іх бацькоў ніяк не могуць прызвычаіцца, бо раней усё было іншым... Якія яны — “новыя” людзі ва ўзросце ад 12 да 14 гадоў? Як знаходзіць з імі паразуменне?

Новае пакаленне выбірае...

Як вы думаеце, што важней за ўсё для падлеткаў, якія не адыходзяць ад камп’ютэраў, не ўяўляюць сябе без мабільнікаў і часам апрагнаюцца ў нешта неверагоднае? Каб даведацца пра шкалу каштоўнасцей маладога пакалення, а заадно паглядзець на свет вачамі дзяцей, зразумець, якімі яны бачаць свае праблемы ў ім, спецыялісты цэнтра сацыяльна-псіхалагічнай адаптацыі “Генезіс” апыталі каля дваццаці тысяч хлопцаў і дзяўчат.

У прапанаванай анкеце было прадстаўлена дванаццаць каштоўнасцей будучага дарослага жыцця:

- актыўнае, напоўненае цікавымі падзеямі жыццё;
- здароўе;
- цікавая і любімая праца;
- перажыванне прыгожага ў прыродзе і мастацтве;
- каханне;

матэрыяльна забяспечанае жыццё; наяўнасць верных сяброў; упэўненасць у сабе; магчымасць пашыраць і паглыбляць адукацыю;

свабода ва ўчынках і дзеяннях; шчаслівае сямейнае жыццё; творчасць.

Вынікі былі нечаканымі: аказалася, што падлеткі ставяць на першае месца не матэрыяльную забяспечанасць, свабоду ці каханне, а шчаслівае сямейнае жыццё. Затым па ступені важнасці ідуць: наяўнасць верных сяброў, свабода, матэрыяльная забяспечанасць стаіць на чацвёртым месцы, а каханне толькі на пятым.

У многіх сем’ях дзеці разумеюць, што бацькам не да іх, ды і адносіны паміж бацькамі часта пакідаюць жадаць лепшага. Таму пры недахопе цеплыні і ўвагі, неабходнай псіхалагічнай падтрымкі, падлеткі высока ацэньваюць значнасць шчаслівых сямейных адносін у сваёй будучыні.

Паталагічная сціпласць

Часам бацькі з захапленнем раскажваюць пра сваё надзвычайнае і сарамлівае дзіця, якое, як ім падасца, гэтым выгадна адрозніваецца ад іншых раскаваных і “нахабных” юнакоў. Аднак яны не ведаюць, што празмерная сціпласць не рыса характару, а хвароба — сацыяфобія.

Яшчэ ў 60-х гадах мінулага стагоддзя сацыяфобія была ўнесена ў міжнародны рэестр псіхічных захворванняў. Яна пачынаецца менавіта ў падлеткавым узросце і характарызуецца страхам быць заўважаным у

даволі малых групах людзей, што прыводзіць да пазбягання грамадскіх сітуацый.

Калі падлетак баіцца кантактаваць з людзьмі, з рознымі адгаворкамі адмаўляецца ісці ў госці, не любіць старонніх людзей у сваім доме, калі ён саромецца размаўляць з прадаўцом у краме, доўга збіраецца з духам, каб задаць некаму пытанне, напрыклад, каб даведацца ў прахожага, колькі часу, або як прайсці на нейкую вуліцу, — усё гэта павінна стаць трывожнымі сігналамі для бацькоў. Між тым, да ўсяго пералічанага звычайна дадаюцца яшчэ і перажыванні з-за знешніх недахопаў і няздольнасць кантактаваць з равеснікамі супрацьлеглага полу.

Пры пастаянным псіхалагічным напружанні ў юнакоў накапліваецца агрэсія, якую яны ў сілу сваёй замкнёнасці не могуць праявіць. Раней ці пазней яна “выбухне” ў нейрозах. Падлеткі, якія пакутуюць на сацыяфобію, загады ўпэўнены, што іх няправільна зразумеюць і засмяюць.

Тым не менш, сацыяфобія лечыцца даволі лёгка. У асноўным лячэнне зводзіцца да тлумачэння формулы: змена ўласных адносін да таго, што моцна хвалюе, вядзе да пазбаўлення ад хвалявання. Таксама нервовае напружанне здымаецца з дапамогай падобраных урачоў лекаў. Але, як бы там ні было, абавязак навучыць дзіця нармальна кантактаваць з людзьмі — адказная бацькоўская справа.

Як усё

На што толькі не адважыцца падлетак, які кіруецца прынцыпам “іншыя таксама так робяць”? У нейкі момант уплыў кампаніі перамагае нават пачуццё самазахавання. Як жа дапамагчы супрацьстаяць гэтай уздзеянню?

Па-першае, бацькам трэба забяспечыць паўнаінфармацыйнае вынікі таго, што нельга рабіць і — галоўнае — сумець правільна перадаць гэтыя веды свайму дзіцяці. Тут часам неабходна прачытаць нямала літаратуры, каб даведацца пра найбольш распаўсюджаныя наркатыкі, пра ўздзеянне алкаголю на малады арганізм і многае іншае.

Па-другое, давайцеся разам вырашаць шэраг псіхалагічных праблем:

Захавайце давер. Шчырасці лепш за ўсё вучыць на ўласным прыкладзе. Калі бацькі тактоўныя і шчырыя са сваімі дзецьмі, то і яны будуць вымушаны адказаваць тым жа. Нават калі бацькам вельмі не падабаецца тое, пра што ім распавядаюць, трэба пастарацца зразумець, чаму дзіця зрабіла менавіта так, і разам правіць сітуацыю.

Не асуджайце. Пра дрэнны ўчынак большасць падлеткаў кажуць: “Я не падумаў”. Дарослыя часам не разумеюць, як можна дзейнічаць неадумана. Але кожны чалавек мае права на памылку і на шанс для яе выпраўлення.

Заставацца асобай. Нельга ў памылках падлетка вінаваціць “дрэнную кампанію”, але трэба пастарацца патлумачыць, што многія дрэнныя ўчынкі робяцца “на-тоўпам”, у якім ніхто асобна не бярэ на сябе адказнасць.

Умець сказаць “не”. Трэба падказаць сыну ці дачцэ, якімі фразамі, не пакрыўдзіўшы сяброў, адмовіцца ад непатрэбнай прапановы. Не трэба сварыцца або супрацьстаяць сябе калектыву, але не варта і паддавацца чужому уплыву.

І нельга забывацца пахваліць падлетка за цяжкі, але правільны выбар.

Наталія ЯКАВЕНКА

Здымкі забяспечаны аўтарам

Мода на ідэі, меркаванні і словы такая ж бязлітасная, як і мода на колер валасоў, дайжынню гальштукаў ці мінімальную колькасць вопраткі на целе.

Раскоша вытворчасці

Інтэрпрэтацыя як ідэалагема найноўшай культуры

На першы погляд *інтэрпрэтацыя* — ідал сённяшніх культурасофаў — непадуладная модзе, бо гісторыя яе, па сутнасці, роўная *культурнай* гісторыі чалавецтва (прынамсі, з пункту гледжання вечнасці). На карысць гэтага сведчыць і яе боскае паходжанне, падмацаванае адпаведным міфам пра старажытнагрэчаскага бога гандлю, апекуна дарог і вандроўнікаў Гермеса, што мусіў не проста перадаваць людзям волю насельнікаў Алімпа, але адмысловым чынам вытлумачаць сэнс гэтых пасланняў. Па вялікім рахунку, за колькі тысяч гадоў, што аддзяляюць непафасныя будні бога-працаўніка і штудыі сучаснай герменеўтыкі, ні “рэчыва”, ні функцыі *інтэрпрэтацыі* як паняцця істотна не змяніліся. [У дадзеным выпадку пад герменеўтыкай маецца на ўвазе тэорыя інтэрпрэтацыі тэксту і навука пра спасціжэнне сэнсу (англ. *hermeneutics*, ням. *hermeneutik*), прадметам якой якраз і з’яўляюцца інтэрпрэтацыя, разуменне. З герменеўтыкай звязанае ўстойлівае ўяўленне пра універсальны метады ў сферы гуманітарных навук, у прыватнасці, пра універсальны прынтцып тлумачэння гістарычных фактаў на падставе філалагічных дадзеных пры аналізе літаратурных помнікаў]. Аднак шматкроць павялічылася прастора запатрабаванасці *інтэрпрэтацыі* (гнасеалогія, логіка, метадалогія навукі, філасофія мовы, семіётыка, тэорыя камунікацыі і інш.) як катэгорыі перадусім праблемнай, палемічнай, а значыць — шматбагачальна (нават шыкоўна — калі ўлічыць амаль хваравітую схільнасць сённяшніх гуманітарыяў да рэфлексіі) плюралістычнай.

У цэлым, разнастайнасць апісанняў літаратурна-мастацкай (як, зрэшты і філасофскай) *інтэрпрэтацыі* можна звесці да двух асноўных падыходаў:

— асэнсаванне яе як *вытворчасці*, генератара сэнсвай неадназначнасці, чыя асноўная функцыя — навучыць (чыгтай — “прымусіць”) разуменне той альбо іншай тэкст адносна з умоўным эталонам;

— усведамленне яе як *творчасці*, “інстынсту” і “актыўнасці” самога жыцця (Ф. Шлегера), адмысловага *мастацтва*.

Першы падыход узаконьвае адвечнасць *інтэрпрэтацыі*, нібыта лагічна вынікае з папярэдняй яе гісторыі. Так, аўтары “Найноўшага філасофскага слоўніка” (Мн., “Кніжны Дом”, 2003) узводзяць нараджэнне гэтага “метадалагічнага прыёму” да антычнасці, дзе ў межах вытлумачэння неаплатонікамі алегарызму класічных літаратурных помнікаў *інтэрпрэтацыя* была запатрабаваная як пазнаваўчая працэдура. У хрысціянскай сярэднявечнай культуры яна ўжо не проста свядома культывуецца, але становіцца базавым прыёмам, скіраваным на вычытванне экзэгетычных сэнсаў у “кнізе прыроды” (менавіта тут пачынаюць фарміравацца адносіны да свету як да тэксту). Развіццё і ўдакладненне падобных апісанняў прыводзіць да крышталізацыі з экзэгетычнай традыцыі філасофскай герменеўтыкі, дзе праблема *інтэрпрэтацыі* нарэшце набывае канцэптualaнае асэнсаванне.

Цікава, што ідэі філосафа, псіхалага, гісторыка культуры, нарэшце — стваральніка “герменеўтычнага метаду” Вільгельма Дьльштэя (1833—1911) і прадстаўнікоў так званай “духоўна-гістарычнай школы” (Р. Унгера, Э. Эрмацінгера ды інш.) на конт выключнай ролі Аўтара як найбольш важнай постаці ў працэсе *інтэрпрэтацыі*, як крыніцы сэнсу, праз чыю рэканструкцыю яна і рэалізуе сябе, здавалася б, відавочна ўмацоўваюць аб’ектывісцкае разуменне і сэнсу, што закладзены ў тэкст, і ягонай інтэрпрэтацыі. Але разам з тым у згаданых ідэях ад пачатку ўтрымліваецца насенне таго суб’ектывісцкага валонтарызму ў абыходжанні з анталогічнымі катэгорыямі і законамі, які расквітнеў пасля на грунце постструктуралісцка-дэканструктывісцка-постмадэрнісцкага ідэалагічнага комплексу. У разважаннях В. Дьльштэя *інтэрпрэтацыя* паўстае аднаўленнем унутранага вопыту Аўтара, яна ўсутыч набліжаецца да другога ключавага паняцця герменеўтыкі — да *разумення*, магчымага толькі на грунце традыцыі і *агульнасці* чалавечай прыроды; дзякуючы апошняй магчымая і сама *інтэрпрэтацыя*, што становіцца суперажываннем чужых форм жыцця ва ўласным светадчуванні. Іначай кажучы,

новіцца прынтцып “аўтарскай аўтарытэтнасці”, а мэта яе вызначаецца сістэмай каштоўнасцяў інтэрпрэтатара, ягоным сацыяльна абумоўленым этычным выбарам, іначай — характарам яго стасункаў з пануючай ідэалогіяй.

Такім чынам, укараненасць

наецца ў адной дамавіне з суб’ектам (згадайма адпаведныя канцэпцыі іх “смерцян”), дык інтэрпрэтацыя тут паўстае эквівалентнай самому стварэнню тэксту, набывае сэнс найсапраўднейшай творчасці.

Больш таго, філосафы-постмадэрністы мелі намер адправіць следам за шматпакутнымі “аўтарам” і “суб’ектам” і *інтэрпрэтацыю* (яна, маўляў, — “путы і абпугі”, сімуляцыя сэнсу і г.д.), дзеля чаго паспрабавалі замяніць яе паняццем *эксперыментацыі*. Прэтэнзіі апошняй заняць месца *інтэрпрэтацыі* нагадваюць эфектыўныя, але малаэфектыўныя мэры постструктуралістаў уганараваць замест *структуры* даволі цьмяную катэгорыю *структуры*, таксама закліканую засведчыць рэвалюцыйнасць найноўшай мысленапазнаваўчай прасторы. Умоўна кажучы, *эксперыментацыя* супрацьпастаўляецца *інтэрпрэтацыі* як свабода — гвалту.

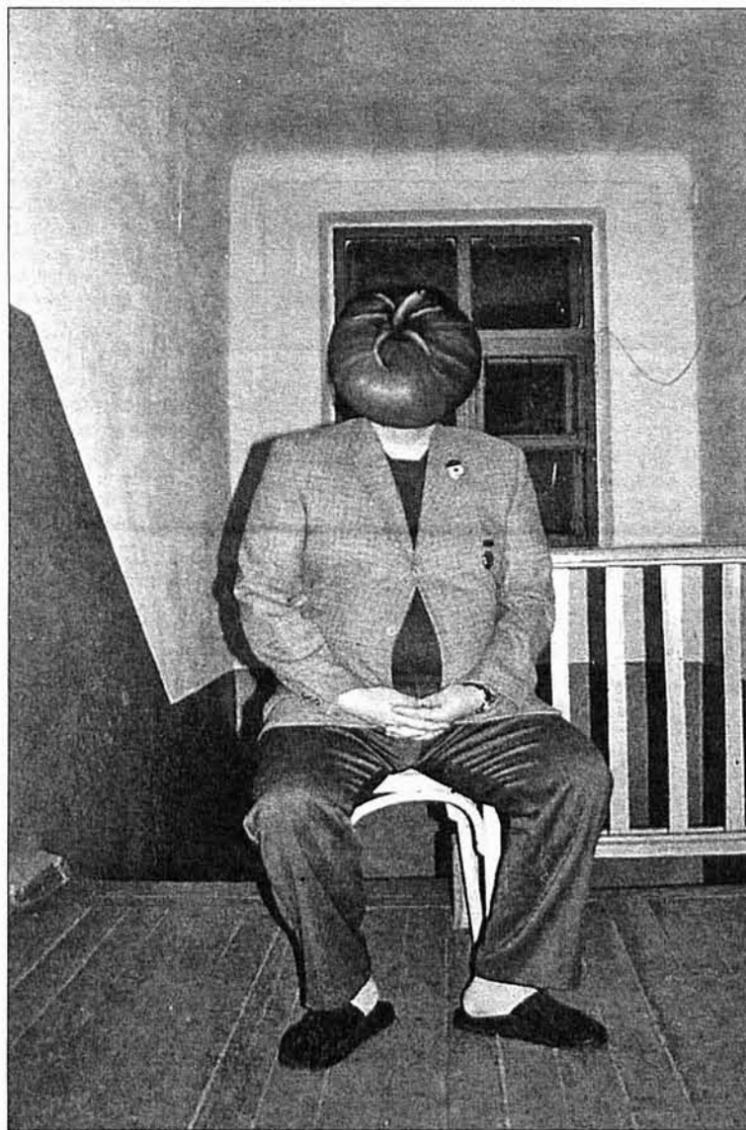
Значым, што і дагэтуль *эксперыментацыя* не ўяўляе для *інтэрпрэтацыі* колькі-небудзь сур’ёзнай канкурэнцыі — і ў сэнсе ўнутранага змястоўнасці, і адносна запатрабаванасці ў найноўшай мысленай прасторы. *Інтэрпрэтацыя* застаецца аднолькава прыцягальна для “традыцыяналістаў”, так і для “радыкалаў” з прычыны ўласнае *працістаячасці*: падобна антычнаму богу Пратэю, што мог прымаць любыя абліччы — мімікрыраваць пад асяроддзе, яна мае шанцы стацца адным з самых універсальных інструментаў пазнання ў свеце, зразуметым як *хаосмас*, дзе бязладдзе какетліва выдаецца за... упарадкаванасць — адмысловую, бо... “стыльна” дэкараваную. [Нагадаем, што тэрмін *хаосмас* упершыню з’яўляецца ў рамана Дж. Джойса “Памінікі па Фінегане” як прадукт спароўвання паняццяў *хаосу*, *космасу* і *осмасу*. У класічным постмадэрнізме характарызуецца праз сувязь з канцэптам “нон-сэнсу” і “нестабільнасці”, маецца на ўвазе, што хаос першапачаткова аплоднены зернем космасу, іначай — можа быць спецыфічна ўпарадкаваны].

Інтэрпрэтацыя (поруч, бадай, з *рэфлексіяй*, *дыскурсам* і *кратыўнасцю*) у айчынным гуманітарным досведзе сёння мае статус аднаго з фаварытаў інтэлектуальнай моды. На жаль, за абагаўленнем яе патэнцыялу амаль незаўважна застаецца небяспека, якую ўтрымлівае яна як інструмент рэалітывізацыі (павольнага разбурэння, расхістання) мастацка-эстэтычнай каштоўнасці. Некалі спароджаная “асабістай віртуознасцю вучоных-філолагаў” (В. Дьльштэй), *інтэрпрэтацыя* як прадукт масавага спажывання без асаблівых цяжкасцяў (і нават не без вышталцонасці) “давалае” ўраўняць у культурных правах фено і метафору філасофіі, пляжана-лесапавальны шансон — і санеты Пятраркі, маральны выбар герояў Сартра — і роздум Рэмба ці Рокі (-1, -2, -3 і г.д.) над тым, каму першаму начысіць лыч.

Эпосе дастаткова, каб усё выглядала “гламурненька”: якія часы — такія і норавы.

Ірына ШАЎЛЯКОВА

Фота Паўла Эзерына

Аўтар, што ўвасабляе перепарыўнасць духоўнага і культурнага вопыту чалавецтва, усведамляецца рупарам традыцыі; у пэўным сэнсе, мы маем справу не столькі з *аўтарам*, колькі з *аўтарытэтам*, ступень супадзення з якім і вызначае выніковы поспех для інтэрпрэтатара-вытворцы.

Аднак ужо афіцыйны бацька філасофскай герменеўтыкі Ганс Георг Гадамер (1900—2002) сцвярджаў, што сэнсавы патэнцыял тэксту далёка перасягае намеры яго стваральніка: тэкст невыпадкова, але непазбежна не супадае з тым, што меў на ўвазе аўтар. (Зрэшты, і для Г.Г. Гадамера інтэрпрэтацыя мае сэнс толькі тады, калі робіць магчымым выхад у перепарыўнасць мастацкай традыцыі.) Для аднаго з найбольш буйных прадстаўнікоў сучаснай літаратурнай герменеўтыкі Эрыка Дональда Хірша аснова (і мераю) сапраўднасці *інтэрпрэтацыі* ста-

інтэрпрэтацыі ў *традыцыі*, падмацаваная *цэласнасцю* як неабходна ўмова здзяйснення, забяспечвае выніковаму культурнаму прадукту статус “класічнасці”, то бок, той *аўтарытэтнасці*, якая для няўдзячных нашчадкаў колішніх экзэгетаў — “постмадэрністых” — тоесная талітарнасці як антыкратыўнаму пачатку. Для Ж. Дэррыды інтэрпрэтацыя магчымая толькі як метафарычна-ўмоўная “дэканструкцыя” тэксту, што адкрывае дарогу патэнцыяльна бязмежнай варыятыўнасці прачытанняў.

Ва ўяўленні постмадэрнізму *інтэрпрэтацыя* прывязаная не да постаці Аўтара, і нават не да тэксту, а да Чыгача. Паколькі Аўтар (які, на думку Р. Барта, надзяляе тэкст канчатковым значэннем і тым самым “замыкае пісьмо”) воляю дойдзідаў постмадэрнага хранатопу апы-

Успамінаючы Яна Аляксеевіча Скрыгана

Першая сустрэча

З Янам Аляксеевічам я пазнаёміўся вясной 1964 года ў Віцебску на Рэспубліканскім свяце кнігі. У той час я працаваў у Дзяржкамвыдзе і быў камандзіраваны ў Віцебск для арганізацыі свята.

З Мінска на свята прыехалі пісьменнікі Ян Скрыган, Піліп Пестрак і Мікола Хведаровіч. Дагэтуль мне не прыходзілася асабіста сустракацца з імі. На вакзале мой позірк неяк інтуітыўна спыніўся на постаці невысокага росту, прыгожага з твару, з густым апанутага гасця — гэта быў Ян Аляксеевіч Скрыган. У мяне адразу ўзнікла да яго нейкая сімпатыя. Як потым высветлілася — сімпатыя была ўзаемная.

ды Сяргея Іванавіча Грахоўскага, з якім звёў трагічны лёс Яна Аляксеевіча ў гады сталінскіх рэпрэсій. Уражвала і здзіўляла феноменальная памяць Сяргея Іванавіча. Усё ў дэталі. Дзень за днём. Цяпер прыходзіцца шкадаваць, што ў той час у мяне не было магнітафона. Столькі цікавых і каштоўных момантаў з жыцця гэтых двух выдатных людзей пайшло ў нябыт!

У Яна Аляксеевіча было многа сяброў. Яго чалавечая абаяльнасць, душэўная прыгажосць і непаўторны талент як магнітам прыцягвалі людзей. У душах і сэрцах усіх, хто меў шчасце знацца і сябраваць з ім, ён пакінуў самыя добрыя, самыя цёплыя ўспаміны.

“Запісная кніжка” Янкі Скрыгана

Ян Аляксеевіч любіў жарты і сам любіў пажартаваць. Адночы заходзіць да мяне ў Літфонд. У руках жоўтая скураная камандзірская сумка, з якой ён ніколі не расставался. Усмехаецца і кажа: “Васіль, у мяне ў сумцы ёсць запісная кніжка. Можна пачытаць. Тут не многа, усяго 250 старонак”. Пры гэтым дастае з сумкі пляшчу з гарэлкай у 250 грамаў. Ну як тут было не пачытаць “старонак” па 100?

У Яна Аляксеевіча было любімае слоўца “ну што, дагаўкаўся?”. Гэта калі дапушчана кім-небудзь памылка, або якая-небудзь недарэчнасць. І яшчэ адно яго любімае слоўца — “смаката”. Адночы Янка Брыль, убачыўшы на галаве Яна Аляксеевіча шапку з рыжага футра, зрыфмаваў:

А ў Янкі шапка
З рыжага ката.
Стрэнуць людзі Янку,
Скажуць — “смаката”!

Пільнае вока

У маім пакоі на самым відным месцы вісіць фатаграфія Яна Аляксеевіча за рабочым сталом. Фатаграф вельмі дакладна ўлавіў момант, калі ён вычытваў нейкі тэкст. Успомнілася, як у рэдакцыі БелСЭ, дзе ён працаваў, сябры ласкава называлі яго “Пільнае вока”. Пасля таго, як Ян Аляксеевіч прачытае той ці іншы тэкст, ніхто ўжо не знойдзе памылкі.

А яшчэ яго называлі “Хадзячая энцыклапедыя”. Калі часам узнікала нейкае моўнае пытанне, сябры казалі: “Спытайцеся ў Яна Аляксеевіча, ён усё ведае”. Цяпер, калі я гляджу на гэтую фатаграфію, вітаюся з Янам Аляксеевічам: “Добры дзень, “Пільнае вока”, дзень добры “Хадзячая энцыклапедыя”, дзень добры, сябра і настаўнік.

Тры лімоны

Неяк у красавіку 1979 года мне патэлефанавала жонка Яна Аляксеевіча Ганна Міхайлаўна і паведала, што Ян Аляксеевіч у бальніцы. Адрозжы ж паехаў наведваць хворага. У палаце ўбачыў Алесь Пальчэўскага. У абодвух — інсульт. Хворыя папрасілі прынесці ім хаця б адзін лімон. У той час у Мінску іх нідзе нельга было купіць. Праз аднаго майго сябра з Міністэрства гандлю мне ўдалося здабыць аж тры штукі. Хворыя дзякавалі мне за гэта. На жаль, праз некалькі дзён Алесь Восіпавіч памёр. Пахавалі яго на Радзіме ў вёсцы Прусінава. Ян Аляксеевіч направиўся і пражыў яшчэ 13 год.

На Іслачы

У 1981 годзе я быў прызначаны на пасаду дырэктара Літфонду. У той час мы будавалі Дом творчасці пісьменнікаў на Іслачы. Адночы заходзіць Ян Аляксеевіч і кажа: “Васіль, пакажы мне, што вы там будзеце на Іслачы”. Не мог адмовіць. Выбраві дзень і паехалі на Іслачбуд. Уразіла яго дасведчанасць і дасціпнасць. Нягледзячы на даволі сталы ўзрост, ён, надзеўшы салдацкія боты, абышоў усе пакоі і закуткі на ўсіх паверхах, падняўся на вежу, спрытна, паюнацку саскочыў на апошнюю прыступку, уважліва аглядзеў пакоі кухоннага памяшкання, сталовай, усе тры катэджы, лазню з басейнам, гаспадарчыя збудаванні. Пры гэтым задаваў многа цікавых пытанняў. А перад ад’ездам падзякаваў будаўнікам, выказаў шмат карысных парад. Я пажартаваў: “Вас можна, Ян Аляксеевіч, прызначаць прапрабамам на нашай будоўлі”.

Потым, выконваючы дадзенае абяцанне яшчэ прыехаў, вырашылі наведаць будоўлю пад Новым год. У гэты раз прыехалі, як кажуць, не з пустымі рукамі. З удзелам Сяргея Грахоўскага купілі пачастункі. Канечне, будаўнікі былі ўзрадаваны гэтай нашай акцыяй. Ян Аляксеевіч і Сяргей Іванавіч Грахоўскі расказалі пра беларускую літаратуру і літаратараў, для якіх і будавалі Дом творчасці. Потым на стале з’явілася чарка і да чаркі, загучалі словы ўдзячнасці будаўнікам за іх працу, самыя добрыя пажаданні на Новы 1982 год.

Для будаўнікоў гэта была вялікая падзея. Усе шчыра дзякавалі за ўвагу і павагу. Адзін з іх сказаў: “Многа мы будавалі падобных аб’ектаў, але такой пашаны да нашай працы з боку заказчыкаў ні разу не адчувалі”.

Развітанне

18 верасня 1992 года прыйшоў з работы дадому. У дзвярах — запіска. Жонка Рэгіна піша: “Вася, я ў Скрыганю. Памёр Ян Аляксеевіч!” (мы жылі ў адным доме па вуліцы Танкавай).

Сэрца Яна Аляксеевіча спынілася ў 16 гадзін і 30 хвілін на 87 годзе жыцця. Згасла на беларускім небе адна з самых яркіх, але надзвычай пакутлівых зорак беларускай літаратуры. Сяджу побач з нябожчыкам — і не верыцца, што гэты рухавы і руплівы чалавек пакінуў нас назаўсёды. Смерць Яна Аляксеевіча была для мяне асабістай трагедыяй, асабістым горам.

Міжвольна позірк мой спыніўся на паперах, што ляжалі на асірацельм пісьменніцкім сталі. На адной з іх чытаю нататкі-роздум “Што робіцца з моваю!”, дзе аўтар абуралася калечаннем мовы ў некаторых газетах і радыёперадачах. Унізе дата — 4 верасня 1992 года, за два тыдні да смерці. Так трэба было любіць сваю мову, каб у апошнія дні жыцця выказаць свой клопат пра яе лёс!

Цяжкія выпрабаванні выпалі на долю Яна Аляксеевіча. Больш за 20 гадоў пісьменнік пакутаваў на чужыне ў сталінскіх лагерах. Але гэта не зламала яго. Аб высокай чалавечай і пісьменніцкай годнасці Яна Скрыгана найлепшым чынам гаворыць створанае ім у літаратуры. Дзесяткі таленавітых кніг, пераклады на родную мову вядомых рускіх, украінскіх, літоўскіх, латышскіх і эстонскіх пісьменнікаў.

Хаця ад афіцыйнай тагачаснай улады вялікай падзякі Ян Аляксеевіч не дачакаўся, але галоўная ўдзячнасць Скрыгану-пісьменніку — прызнанне беларускага народа.

Васіль ВІЛЬТОЎСКИ

ЗАХАРАВА, 19

Пішыце на адрас: 220005, Мінск, вул. Захарова, 19, Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова “Літаратура і Мастацтва”; e-mail: minsk@lim.by
Адрас у Інтэрнэце — www.lim.by

Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Літаратура і Мастацтва» прымае да разгляду:

выдавецкія праекты самай шырокай тэматыкі;
выканане ўвесь спектр рэдакцыйна-выдавецкіх паслуг;
арганізуе рэкламу і прэзентацыю выданняў.

Вул. Захарова, 19,
тэл.: 284-66-71.

Ліцэнзія на выдавецкую дзейнасць № 02330/0056810 ад 2 сакавіка 2004 года, выдана Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Кнігі можна набыць у Рэдакцыйна-выдавецкай установе “Літаратура і Мастацтва”. Тэлефоны аддзела маркетынгу і рэкламнай дзейнасці: 284-66-71; (факс) 284-82-04.

10 лютага 2002 г.

КІНО ў ПУЦЬКАВЕ

(Закачэнне. Пачатак на стар.9)

паверхні было відаць толькі дзве галавы і высокая ўзнятыя рукі, у якіх інспектар Уклеякін трымаў канфіскаваную авоську, а інспектар Хвастоў — шпулью з “Грэчаскай смакоўніцай”. Адплёўваючыся, Хвастоў загадаў:

— Толькі наперад! Вяртацца з паўдарогі — дрэнная прыкмета!

З тымі словамі інспектары неўзабаве і схаваліся з вачэй уража-

ных гераізмам супрацоўнікаў рыбнагляду пучькаўскіх...

Мужчыны пастаялі так моўчкі на беразе, пасля чаго Жэўжык прызнаўся:

— Ну, канечне! Так я ім усе сеткі і аддаў!

— Ніколі ў тое не паверу! — пачуўся раптам голас, і мужчыны азірнуліся. Капаніца сядзеў на зямлі, праціраючы вочы.

— Ну што, адбіліся? — пацікавіўся ён. — А Васіль Іванавіч як,

паплыў сабе?

— Паплыў, — супакоіў яго Шпілёнак. — Ты сам як?

— Нешта пад губой суха, — прызнаўся трактарыст, і гэта прагучала як скарга, не працуць сэнс якой мужчыны не маглі. На свет з’явілася яшчэ адна авоська, і калі пачало віднець, рыбакі былі гатовыя выправіцца нават услед за рыбнаглядам. А што яшчэ было рабіць? Гумавую лодку знішчыў трапны стрэл аднаго з белых афіцэраў, а

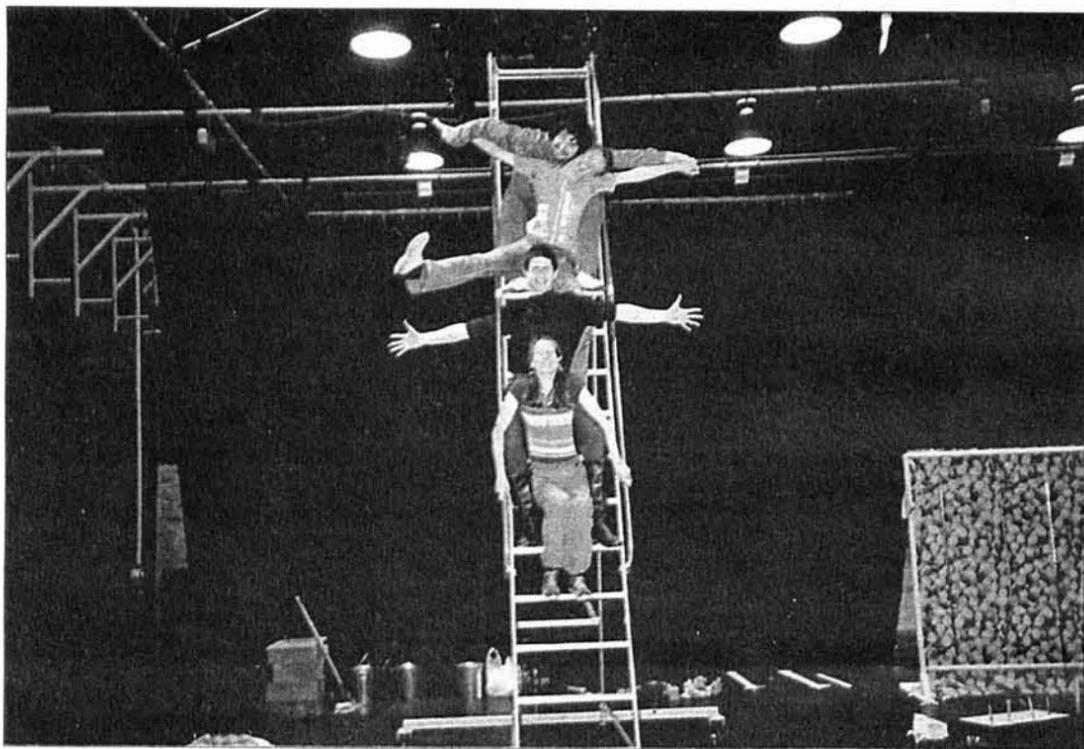
пакідаць у вадзе сеткі з рыбай тым не менш ніхто не жадаў.

Вось чаму пучькаўскія параспраналіся вельмі хутка, як мужыкі ў тым грэчаскім фільме, і пусціліся ў пошукі пастаўленых сетак. Толькі дзед Нырок стаяў на беразе і кіраваў пошукамі. Не буду апавядаць, колькі шукалі сеткі і што ў іх набілася. Скажу толькі, што дадому рыбакі вярталіся ў добрым гуморы. Прынамсі, рэдка каму выпадае выцягнуць з возера спраўны інспектарскі кацёр, за які яны неўзабаве атрымалі не толькі падзяку ад мясцовага рыбнагляду, а і колькі рублёў прэміі.

Варта толькі стрэлкам гадзінніка сустрэцца на лічбе "12", як у пакоі ўсё ажывае. Лялькі пачынаюць вадзіць карагоды, зайчаняты катацца на трамвайчыках, мядзведзянкі наварочваць кругі на роварчыках. Адным словам — сапраўдны цуд, у які верыў кожны з нас, калі быў маленькі.

...І лялькі ажываюць

Але ж насамрэч, ажылая лялька — не зусім гульня дзіцячай фантазіі, а хутчэй вынік цяжкай сур'ёзнай працы. Працы, якая пакрысе робіцца жыццём тых, хто абраў для сябе прафесію "рэжысёр ляльчанага тэатра".

З адной такой ляльчонай чараўніцай, студэнткай 4 курса Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў Святланы Бень, я сустрэлася, каб пагутарыць пра жыццё, творчыя поспехі, планы маладых ляльчонакаў.

— Усе нашыя хлопцы і дзяўчаты такія малайцы, што пра кожнага можна распавядаць гадзінамі, — пачала Света. — Але нічога б не атрымалася без нашых любімых педагогаў — Аляксея Анатолевіча Ляляўскага ды Ірыны Іванаўны Юр'евай, сапраўдных майстроў сваёй справы, таленавітых, шчырых людзей.

Творчая вольнасць ды эксперымент заўсёды віталіся ў Акадэміі мастацтваў. Таму ўсе работы, якія паспелі зрабіць ляльчонкі за чатыры гады навучання, атрымаліся арыгінальнымі, незвычайнымі, смелымі, з пікантным смакам правакцыі.

Падзеі спектакля "Там, знутры" маладога рэжысёра Аляксея Доніна разгортваюцца... у вялікай ванне. Сюжэт досыць сумны: людзі знаходзяць цэла дзяўчынкі, якая невядома з якой прычыны кінулася ў ваду. Дома дачку чакаюць бацькі: яны нават не падазраюць, з якімі весткамі да іх спяшаюцца суседзі. Аляксей па-свойму інтэрпрэтаваў слязліваю гісторыю, перайграўшы ўсё на манер трагікамедыі.

Другі Аляксей — Лаберка — паставіў сентыментальны спектакль "Перад сном", дзеянне якога адбываецца на ложку. Сур'ёзна заявіў пра сябе Ігар Казакоў. Ягоная работа "На дне" (па паводле аднайменнай п'есы М. Горкага) нават перанесена на Вялікую сцэну студэнцкага тэатра БДАМ.

Кволая, нібы дзяўчынка, жаночая Саша Пацэй знутры аказалася сапраўднай "жалезнай лэдзі". І работы ў яе адпаведныя: манументальныя, моцныя — мужчынскія, словам. Самая "гучная" з іх — спектакль "Тыль" — сапраўднае відовішча з агнём і ржавым жалезам. Не так даўно Саша вярнулася з Берліна, дзе яе рэжысёрскі праект меў вялікі поспех. Зараз яна ў пошуках адпаведнага памяшкання для сваёй пастаноўкі, бо іграць такі спектакль на звычайнай сцэне небяспечна.

Яшчэ адзін не менш цікавы эксперымент Аляксандры — спектакль "Мёртвыя душы" паводле М.Гоголя. Тут багата цікавых неардынарных вырашэнняў, прынамсі, Чычыкаў — гэта

прусак, а Манілавы — клізмы. Матэрыялам для трэцяй работы Аляксандры Пацэй сталася казка Ф.Крывіна "Хадзіць — хадзьба, судзіць — доля".

— Саша зрабіла сапраўдны тэатр ценяў, — дзеліцца сваімі ўражаннямі Святлана Бень. — На сцэне ўсталявалі вялізную раму, нацягнулі кальку — атрымаўся экран, на якім пачалі з'яўляцца мудрагелістыя цені. Галоўным ценем была сама Саша. Яна сядзела, сагнуўшыся, нібы старая, і распавядала адначасова сумную і жорсткую гісторыю пра дзяўчыну, закаханую ў канваіра, які веў яе да месца пакарання... Пазней мы з Сашай аб'ядналі гэтую работу з маім манаспектаклем "Вожык", набыліся смеласці і паехалі ў Піцер выступаць, у галерэю "мішкю". Новая імпрэза пад назвай "Ча-

тыры спектаклі за гадзіну" была сустрэта піцерскай публікай на "ўра".

Пра "Вожык" рэжысёра Святланы Бень — асобная гаворка. Гэта вулічны спектакль у чамадане, паводле апавядання вядомага "мішкя" Уладзіміра Шынкарова. Лялькі для пастаноўкі зрабіла віцебская мастачка Наста Ганчарова, музычнае суправаджэнне — самой Светы, якая добра імправізуе на губным гармоніку.

Жаласлівая гісторыя пра калючага жыхара лесу, без узаемнасці закаханага ў котку, неаднойчы дэманстравалася на сцэне студэнцкага тэатра Акадэміі мастацтваў. Летась "Вожык" стаў фаварытам на міжнароднай навукова-практычнай канферэнцыі, якая прайшла ў тэатральным вучылішчы імя Б.Шчукіна ў Маскве. За сваю рэжысёрскую працу Святлана Бень атрымала галоўны прыз і спецыяльны ўзнагароды.

Пра творчыя пошукі маладых рэжысёраў можна распавядаць бясконца — гэтак усё арыгінальна, сімпатычна, цікава. Сярод аўтарскіх работ ёсць і агульны "дзіцёнак": інсцэніроўка "Адвечнай песні" Янкі Купалы. Гэта сапраўдная візітоўка вучняў Аляксея Ляляўскага.

— Гэта адначасова сумны і смешны спектакль пра жыццё маленькіх людзей, — расказвае Святлана. — Усе прыгоды герояў адбываюцца ў скрыні, напоўненай грэчкай. На працягу ўсёй пастаноўкі гучаць беларускія народныя песні. Мы доўга працавалі над вобразамі. У выніку атрымаліся вельмі цікавыя, дэталізавана зробленыя лялькі, выразаныя з паролону.

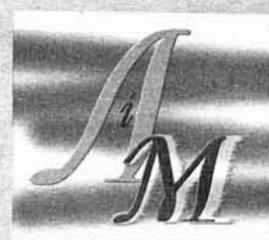
Маленькія чалавечкі мірна жывуць у маленькіх дамках. Але ўсю ідылію псуецца "велізарныя боты", якія бязлітасна знішчаюць маленькае паселішча. Фінал усё ж такі атрымаўся жыццесцвярджальны: надыходзіць зіма, і з-пад снегу пачынае асырожна прабівацца дымок. А гэта значыць, што жыццё працягваецца.

З "Адвечнай песняй" студэнты акадэміі пабывалі ў Швейцарыі, Польшчы, Германіі, Галандыі. На фестывалі ў Харватыі спектакль атрымаў першае месца за рэжысуру. Цяпер пастаноўка перанесена на сцэну Беларускага дзяржаўнага тэатра лялек.

У творчых планах маладых рэжысёраў — шмат новых праектаў, эксперыментаў, адкрыццяў. І ўсё здзейсніцца. Бо так і павінна быць у жыцці тых, хто ні на хвіліну не засумняваўся ў праўдзівасці таго, што адбываецца, калі стрэлкі гадзінніка сустракаюцца на лічбе "12"....

Кацярына МАРГОЛЬ

Фота забяспечана аўтарам

Выходзіць з 1932 года
У 1982 годзе
ўзнагароджаны ордэнам
Дружбы народаў

ГАЛОЎНЫ
РЭДАКТАР

Анатолий
КАЗЛОЎ

Рэдакцыйная рада:

Святлана БЕРАСЦЕНЬ,
Віктар КАВАЛЕЎ,
Янка ЛАЙКОЎ,
Ірына ШАЎЛЯКОВА,
Наталля ЯКАВЕНКА

АДРАС РЭДАКЦЫІ:
220005, Мінск,
вул. Захарава, 19

ТЭЛЕФОНЫ:
галоўны
рэдактар — 284-66-73
намеснік галоўнага
рэдактара — 284-66-73

АДЦЭЛЫ:
публіцыстыкі — 284-66-71
пісьмаў і грамадскай
думкі — 284-81-53
паэзіі, літаратурнага жыцця,
крытыкі
і бібліяграфіі — 284-44-04
прозы — 284-66-73
музыкі, тэатра, кіно
і выяўленчага
мастацтва — 284-81-53
бухгалтэрыя — 284-66-72
Тэл./факс — 284-66-73

Электронны адрас:
e-mail: minsk@lim.by

Адрас у Інтэрнеце —
www.lim.by

Пра перадруку просьба
спасылання на "ЛіМ".
Рукапісы рэдакцыя
не вяртае і не рэцензуе.
Пазіцыя рэдакцыі
можа не супадаць
з меркаваннямі
і думкамі аўтараў
публікацый.
Набор і верстка
камп'ютэрнага цэнтра
РВУ "Літаратура і Мастацтва"

Выходзіць раз на тыдзень
па пятніцах

Друкарня Рэспубліканскага
унітарнага прадпрыемства
"Выдавецтва
"Беларускі Дом друку"
г. Мінск,
пр. Ф. Скарыны, 79

Індэкс 63856 Наклад 3040
Умоўна друк. арк. 3,72
Нумар падпісаны ў друк
30.03.2005 у 11.00

Міністэрства інфармацыі
Рэспублікі Беларусь
Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая
ўстанова
"Літаратура і Мастацтва"

Рэгістрацыйнае
пасведчанне № 715
Заказ — 370

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

ПРАЦЯГВАЕЦЦА ПАДПІСКА НА І ПАЎГОДДЗЕ 2005 ГОДА!

«Літаратура і мастацтва»

Індывідуальная (індэкс — 63856)
на 1 месяц — 3500 руб.
на 3 месяцы — 10500 руб.
Ведамасная (індэкс — 638562)
на 1 месяц — 4800 руб.
на 3 месяцы — 14400 руб.
Льготная (індэкс — 63880)
на 1 месяц — 3800 руб.
на 6 месяцаў — 22800 руб.

«Малодось»

Індывідуальная (індэкс — 74957)
на 1 месяц — 3300 руб.
на 3 месяцы — 9900 руб.
Ведамасная (індэкс — 749572)
на 1 месяц — 4500 руб.
на 3 месяцы — 13500 руб.
Льготная (індэкс — 00731)
на 1 месяц — 3500 руб.
на 6 месяцаў — 21000 руб.

«Польмя»

Індывідуальная (індэкс — 74985)
на 1 месяц — 3200 руб.
на 3 месяцы — 9600 руб.
Ведамасная (індэкс — 749852)
на 1 месяц — 4200 руб.
на 3 месяцы — 12600 руб.
Льготная (індэкс — 00727)
на 1 месяц 3500 руб.
на 6 месяцаў — 21000 руб.

«Всемирная литература»

Індывідуальная (індэкс — 74863)
на 2 месяцы — 3500 руб.
на 4 месяцы — 7000 руб.
Ведамасная (індэкс — 748632)
на 2 месяцы — 4500 руб.
на 4 месяцы — 9000 руб.
Льготная (індэкс — 00729)
на 2 месяцы — 3800 руб.
на 6 месяцаў — 11400 руб.

«Нёман»

Індывідуальная (індэкс — 74968)
на 1 месяц — 3200 руб.
на 3 месяцы — 9600 руб.
Ведамасная (індэкс — 749682)
на 1 месяц — 4200 руб.
на 3 месяцы — 12600 руб.
Льготная (індэкс — 00728)
на 1 месяц — 3500 руб.
на 6 месяцаў — 21800 руб.